

Kansanlähetyksen ja karismaattinen liike 1971–84

Hannu Väliaho

(Kirjoittaja, prof. Hannu Väliaho on toiminut aktiivisesti ns. viidennessä herätysliikkeessä - Kansanlähetyksen. Hän on myös yksi Uusi Tie lehdessä perustajista. Tämän katsauksen toinen osa on KF:n sivuilla nimellä Kansanlähetyksen ja Karismaattisuus 2014-2018 <http://www.kristitynfoorumi.fi/kansanlajakarism.pdf> - Tämä katsaus on julkaistu ensimmäisen kerran 2.12.2011 – päivitetty 23.8.2019)

1. Johdanto

Uuspietistinen herätysliikejärjestö Suomen Ev.lut. Kansanlähetyksen (SEKL) perustettiin keuhällä 1967. Järjestö on alusta alkaen harjoittanut sekä sisälähetyksen- että ulkolähetystoimintaa. Alueellisesta toiminnasta vastaavat piirijärjestöt. SEKL ja piirit yhdessä muodostavat Kansanlähetyksen, lyhyesti Kansanlähetyksen (KL). KL:ssä korostetaan Raamatun arvovaltaa ja luterilaista tunnustusta. Karismaattinen liike (uushelluntailaisuus) puolestaan on Yhdysvalloista alkanut kansainvälinen ja tunnustuskuntien rajat ylittävä hengellinen liike, jonka juuret ovat helluntaiherätyksessä. Se rantautui maahamme v. 1971. Suomessa karismaattinen liike esiintyi aluksi yhteiskristillisenä. 1970-luvun lopulla yhteiskristillisen karismaattisuuden rinnalle tuli tunnustuksellista karismaattisuutta: v. 1977 uushelluntailaisuus eli yliviiniolaisuus ja vuotta myöhemmin luterilainen Hengen uudistus kirkossamme -liike (HUK). Yhteiskristillinen karismaattinen toiminta vilkastui maassamme 1980-luvun alkuvuosina voimakkaasti. Tämän saivat aikaan lähinnä Lähetysnuoret ja Suomen yhteiskristillinen raamattukoulu (SYKR).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten nämä kaksi aivan eriluonteista liikettä, KL ja karismaattinen liike, suhtautuivat toisiinsa vuosina 1971–84. Tätä kysymystä tarkastellaan pääasiassa SEKL:n näkökulmasta. Kuitenkin karismaattisen liikkeen vaikutus SEKL:n nuorisotyöhön on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle.1 Liikkeen vaikutusta KL:n piireihin sivutaan siellä täällä.

Keskustelussa karismaattisesta liikkeestä hyvin tärkeä rooli oli Uusi Tie -lehdellä (UT), joka oli KL:n epävirallinen äänenkannattaja. Keskustelua käytiin myös KL:n sisäisessä tiedotuslehdessä, jonka nimi oli Avoimesti. Lisäksi tutkimusta varten on käyty läpi Perusta lehdessä ja Menkää siis lehdessä vuosikerrat. Lähteenä käytetty asiakirja-aineisto on peräisin lähinnä SEKL:n arkistosta (SEKLA), UT:n arkistosta (UTA) ja Hannu Väliahon arkistosta (HVA), joista ensin mainittu on ollut tärkein.

Vuosina 1971–74 KL:n piirissä käytiin vilkasta periaatteellista keskustelua kansainvälisestä karismaattisesta liikkeestä. Osoittautui, että KL:ssä oli voimakkaita jännitteitä suhtautumisessa tähän liikkeeseen. Varsinaisesti KL joutui kosketuksiin karismaattisen liikkeen kanssa 1970-luvun lopulta lähtien. SEKL:n kosketuspinta uushelluntailaisuuteen oli melko vähäinen. Yhteiskristilliseen karismaattisuuteen taas suhtauduttiin torjuvasti. Tärkein oli suhde HUK:een. Tässä kävi niin kuin epäonnissa rakastumisessa: Ensimmäinen oli ihastuminen, sitten ”seurusteluvaihe” suurine toiveineen ja lopuksi pettyminen, kun läheisemmän tutustumisen jälkeen kävikin ilmi, ettei sovi yhteen. Koko tämä prosessi käytiin läpi noin puolestoista vuodessa (syksystä 1978 keuhääseen 1980). Tutkimusjakson päättymisajaksi valikoitui vuosi 1984, koska sen loppuun mennessä SEKL oli ottanut etäisyyttä HUK:een ja ajoittain kiihkeänä velloneen keskustelu karismaattisesta liikkeestä muutoinkin oli tullut suvantovaiheeseen.

2. Karismaattinen liike

2.1. Kansainvälinen karismaattinen liike

Karismaattinen liike2 sai alkunsa kalifornialaisesta episkopaaliseurakunnasta 1950-luvun lopulla ja levisi sitten ilman yhtenäistä organisaatiota kaikkiin suuriin tunnustuskuntiin ympäri maailman. Liikkeen juuret ovat helluntaiherätyksessä. Niinpä helluntailikkeelle leimallinen oppi, kääntymyksen jälkeinen henkikastekokemus ja sen merkinä pidetty kielilläpuhuminen, siirtyi myös alkavaan uudistusliikkeeseen. Eri kirkoissa kehitys kulki melko puhtaasta helluntailaisesta uskontulkinnasta tilanteeseen, jossa karismaattinen uudistus merkitsee enemmänkin kirkon oman perinteen uudistumista kuin jonkin uuden tai vieraan elementin tunkeutumista niiden piiriin.3 Niinpä luterilaisessa karismaattisuudessa korostetaan armonvälineiden, Sanan ja sakramenttien asemaa. Niiden välityksellä Pyhä Henki kirkastaa uskoville Kristusta.4 Katolisessa kirkossa taas henkikaste johtaa jäsenet entistä tunnollisempaan kirkon oppien noudattamiseen (ml. Marian palvonta, paavin auktoriteetti ja messu-uhri).5 Karismaattiseen liikkeeseen kuuluu voimakas kokemusekumenia: Yhteinen hengellinen kokemus (usein henkikaste ja

kielillä puhuminen) yhdistää eri kirkkokuntiin kuuluvia uskovia, eikä kristittyjä erottaviin opinkohtiin puututa.⁶

2.2. Karismaattinen liike Suomessa 1971–78

Suomen ensimmäinen karismaattinen konferenssi pidettiin Kotkan Vapaakirkon tiloissa tammikuussa 1971.⁷ Tämä konferenssi oli lähtölaukaus karismaattiselle toiminnalle Suomessa. Maahamme syntyi kahdenlaista karismaattisuutta, tunnustuksetonta (yhteiskristillistä) ja tunnustuksellista. Tunnustuksettomassa karismaattisuudessa eri kirkkokuntiin kuuluvia uskovia kootaan yhteen. Tunnustuksellinen karismaattinen toiminta taas tapahtuu eri kirkkojen sisällä. Alkuvuosien karismaattiset kokoukset (esim. Kotkan kokous sekä Karisma-71 ja Karisma-738 -tapahtumat) olivat yhteiskristillisiä, samoin pohjoismaiset karismaattiset kokoukset. Vuodesta 1972 lähtien maahamme perustettiin yhteiskristillisiä karismaattisia rukouspiirejä. Varsinaisia yhteiskristillisiä karismaattisia ryhmiä olivat mm. Lähetysnuoret (vuodesta 1972) ja SYKR (vuodesta 1978).⁹ Tunnustuksellista karismaattista toimintaa syntyi maahamme 1970-luvun lopulla (ylivainiolaisuus helluntailiikkeessä vuonna 1977 ja HUK luterilaisessa kirkossa vuonna 1978).

Karismaattisten kokousten ilmapiiristä antaa kuvan UT:ssä ollut selostus Pohjoismaisesta karismaattisesta konferenssista Helsingissä marraskuussa 1978:

[Karismaattisella liikkeellä] on omat ... johtoajatuksensa: ilo, vapautuneisuus, armolahjojen toiminta, Pyhällä Hengellä täytyminen ja kristittyjen yhteys. – On lupa haltioitua ja juopua yhteisestä ilosta. Saa avata ristiin puristetut kädet ja halata naapuria. – Karismaattisissa kokouksissa pyritään iloiseen ja vapautuneeseen tunnelmaan. Musiikki on kevyttä, laulut lyhyitä ja mukaansa tempaavia.¹⁰

2.3. Hengen uudistus kirkossamme -liike 1978–

Karismaattista liikehdintää syntyi spontaanisti monissa luterilaisissa seurakunnissa eri puolilla Suomea (esimerkkeinä Helsinki, Tampere, Mikkeli, Lahti, Kokkola ja Kemi sekä karismaattinen nuorisoherätys Lahden Joutjärven seurakunnassa). Niilo Yli-Vainion toiminta v. 1977–81 vauhditti karismaattisen herätyksen leviämistä myös luterilaisessa kirkossa. Ensimmäinen luterilaiseen uudistusliikkeeseen liittyvä valtakunnallinen kokoontuminen oli Vivamossa 1.–2.6.1978 pidetty työntekijäneuvottelu.¹¹ Kokouksessa keskusteltiin myös toiminnan jatkosta. Nimeä karismaattinen liike vältettiin tietoisesti, koska se tuntui ulkomaiselta tuontitavaralta. Suomeen ei haluttu synnyttää uutta herätysliikettä tai järjestöä. Siksi liikehdinnälle luotiin mahdollisimman löyhä organisaatio: toiminnan johtoon valittiin järjestelytoimikunta, joka sai täydentää itse itseään.¹² Toimikunnan puheenjohtajaksi valittiin Mikkelin tuomiorovasti Seppo Löytty. Hengen uudistus kirkossamme -liike sai näin alkunsa.¹³

HUK:n tavoitteena oli luterilaisen identiteetin vahvistuminen ja luterilaisen perinteen uudistuminen. Helluntaiherätyksestä saadut erityispiirteet väistyivät nopeasti. Näin Hengen uudistus muodostui varsin omaleimaiseksi.¹⁴ Sen erityispiirteitä olivat Pyhän Hengen täyteen kokeminen (”henkikaste”)¹⁵ ja rukoileminen sairaiden puolesta. Uudistusliike halusi olla nimenomaan kirkollinen. Niinpä kirkon johtoa informoitiin tiiviisti toiminnasta ja piispoja haluttiin mukaan kokouksiin. Kaikkea protestiliikkeen leimaa varottiin.

HUK:n valtakunnallisia toimintamuotoja olivat työntekijäkokoukset ja yleiset valtakunnalliset kokoukset. KL:n kannalta merkittävimpiä kokoontumisia on lueteltu Liitteessä 1. Kokouksissa käytettiin ulkomaisina vieraina vain Michael Harryä, Michael Harperia ja Larry Christensonia. Keskeiseksi paikallistoiminnan muodoksi tulivat Sanan ja rukouksen illat.¹⁶ Niissä oli runsaasti esirukousta, sielunhoitoa (yksityisriippi) ja vapaita todistuspuheenvuoroja. Suuri osa iltojen osanottajista katsoi kuuluvansa johonkin herätysliikkeeseen. Kansan Raamattuseura (KRS), KL ja evankelisuus olivat ainakin Tampereella ja Mikkelissä vahvimmin edustettuina.

Kansainvälisen karismaattisen liikkeen ekumeeninen luonne (kristittyjen yhteys yli kirkkokuntarajojen) ei HUK:n piirissä aluksi ollut kovinkaan vahvasti esillä. Syinä tähän saattoivat olla pyrkimys selkiinnyttää liikkeen luterilainen identiteetti ennen ekumeenisiin kontakteihin ryhtymistä ja toisaalta pyrkimys saavuttaa luterilaisen kirkon ja sen kriittisesti ekumeniaan suhtautuvien uuspietisten luottamus.¹⁷

Pirkkalan kirkkoherra Erkki Pennanen kertoo alkuajan karismaattisesta toiminnasta haastattelussaan UT:ssä:

Raja-aitoja on kaatunut sekä luterilaisten seurakuntien sisäpuolella että ulospäin muihin piireihin. Luterilaisina meidän ei tarvitse luopua mistään, vaan oma perinteemme alkaa elää. – Lakia saarnataan usein oman heikon itsetunnon pönkittämiseksi... Ahdistusta tällainen saa aikaan. Lakiahan on jo muutenkin niin paljon – ihmisten elämässä,

omassatunnossa, olemuksessa. Evankeliumia he tarvitsevat, eivätkä lisää syytöksiä. – [Pääsiäis]seurat [1978] eivät päätyneet loppuun veisatun kiitosvirren jälkeenkään. Oli keskusteltavaa yhdellä jos toisellakin... Ihmisiä tuli eteen ja pappi siunasi heitä ja kun päätökseksi veisattiin kiitosvirsi seisaaltaan, ihmisiä alkoi kaatuilla penkkeihin, vaikkei kukaan koskettanut heitä. – Pirkkalan kirkkoherra on hyvin tietoinen myös niistä kielteisistä ilmiöistä joita herätyksen liepeillä on... Eräs tyttö tuli kyselemään, miksei hän löydä rauhaa, vaikka on kaatunutkin. Kysyin, onko hän saanut synninpäästön. ”Ei siinä kerinnyt”, oli vastaus. Selitin hänelle että Jeesus on meidän rauhamme, emme löydä rauhaa itsestämme, emme kaatumisesta. Eräs toinen rukoili siihen tapaan että ”kiitos nyt vaikka en olekaan saanut Pyhää Henkeä”. Kysyin, mitä hän tarkoitti. ”No kun en ole kaatunut.” Onpa tapahtunut niinkin että kun joku ei ole kaatunut, on alettu ajaa riivaajia ulos. Minullekin on sanottu että ”sun tehtäväs on kaataa ihmisiä, ei keskustella heidän kanssaan.” – Meillä on nyt vaara muodostaa kaatumisen teologia, lähtee korostamaan armolahjoja, etsimään merkeistä ja kokemuksista varmuutta uskonelämälle. Jaottelemaan ihmisiä niihin jotka ovat kaatuneet ja niihin jotka eivät ole, kielillä puhuneisiin ja -puhumattomiin.18

3. Kansanlähetys ja karismaattinen liike 1971–kevät 1978

3.1. Henkikaste ja Hengen täyteys

Kesällä 1970 Kustannus Oy Uusi Tie julkaisi Carsten Linen kirjan Henkikaste ja Hengen täyteys. Kirja on alun perin ilmestynyt jo v. 1945, ja sen suomenkielinen laitoskin ilmestyi ennen kuin karismaattinen liike oli rantautunut maahan. Kuitenkin sekä Heino että Löytty sanoivat kirjaa kriittiseksi puheenvuoroksi karismaattisesta liikkeestä käydyssä keskustelussa.

Linen mukaan Raamattu erottaa käsitteet henkikaste ja Hengen täyteys. *Henkikasteen* ihminen saa sinä hetkenä, kun hän uudestisyntyy – silloin Pyhä Henki tulee asumaan häneen ja liittää hänet Kristuksen seurakuntaan. *Hengen täyteys* on Pyhän Hengen hallintavaltaa uskovan elämässä. Tätä varten uskovan tarvitsee jatkuvasti täyttyä Hengellä. Uskovilla voi olla myös hetkellisiä Hengen täyteen kokemuksiä. Normaali tie Hengen täyteen kulkee Sanan, rukouksen ja antautumisen kautta. Line torjuu helluntailaisen henkikasteopin. Samoin hän torjuu ”toisen siunauksen” opin, jonka mukaan jokaisen uskovan tulee tavoitella uudestisyntymisen jälkeen uutta ja suurempaa kokemusta, ns. toista siunausta.

Kouluneuvos Martti E. Miettinen arvioi Linen kirjaa Uudessa Tiessä otsikolla Erityisen merkittävä kirja ja suositteli sitä myöhemminkin lehdessä.19 Kirjaa kohtaan ei KL:n piirissä esitetty julkista kritiikkiä. Nämä seikat ja se, että kirjasta v. 1972 jouduttiin ottamaan toinen painos, antavat viitteitä siihen, että tätä kirjaa pidettiin KL:ssä aika yleisesti jonkinlaisena Pyhän Hengen teologian ”normaalioppikirjana”.

3.2. Eino J. Honkasen linjakirjoitukset

UT:n päätoimittaja Eino J. Honkanen otti kantaa karismaattiseen liikkeeseen kahdessa laajassa artikkelissaan v. 1971. Helmikuuisessa kirjoituksessaan hän pitää Kotkan karismaattisesta konferenssista lukemiaan uutisia myönteisinä. Hän kirjoittaa:

Monien sydämet ovat kohdistuneet janoavina kohti uutta liikettä, jonka kohu kuuluu jo lännestä... On Jumalan suuri armo, jos armolahjat saivat enemmän sijaa kirkossamme, seurakunnissamme ja hengellisissä liikkeissämme. – Aidon kielillä puhumisen armolahjan saaneet kokevat sen Jumala-yhteyttä virvoittavana, rukouselämänsä rikastuttavana ja todistustaan vahvistavana... Nimenomaan tällä armolahjalla on ollut leegio vääristelijöitä. – Jumalan Hengen antamalta karismaattiselta liikkeeltä odotan Raamatun mukaisia hedelmiä, odotan myös henkien erottamisen armolahjan runsasta esiintymistä ja käyttöä. – Amerikassa paljon herätystä ja siunausta tuottanut karismaattinen liike ei ole vapaa valheilmiöistään. Kun esim. on korostettu sen merkitystä eri piireihin ja kirkkoihin kuuluvien uskovien yhdistäjänä, ei kaikki kultaa mikä kiiltää. Liike on saanut jalansijaa myös roomalaiskatolisten ja liberaalisten seurakuntien piirissä ilman, että heidän Marian palvontansa olisi lakannut tai epäraamatullinen teologiansa joutunut tarkistettavaksi.20

Toisessa keskeisessä artikkelissaan marraskuussa Honkanen kirjoittaa:

[O]n ollut sisäinen pakko ... muutamia selvityksiä Pyhän Hengen työstä. 1. Hyvin paljon johtuu erimielisyyttä ja kiistaa siitä, että eri henkilöt käyttävät samoja käsitteitä eri merkityksessä. Nimenomaan henkikaste ja Hengen täyteys saavat hyvin erilaisia tulkintoja. – 2. Raamatun totuudet Pyhän Hengen työstä viedään ... herkästi lain alle... Elämys saattaa tulla Kristus-kokemuksen yläpuolelle. – 3. Pyhän Hengen siunaukset erotetaan Kristuksesta... [V]akiintumattomat uskovat saavat sellaisen käsityksen kuin eräät Pyhän Hengen siunaukset merkitsivät enempää kuin Kristus. – 4. [K]okemuksista tehdään oppeja. – [H]enkikaste ja Hengellä täytyminen ovat eri asioita. – Pyhän Hengen täyteyttä ei saavuteta ponnistelemalla askel askelelta ylöspäin kuin tikapuita, vaan se on antautumista [Pyhälle Hengelle]. – Me pelkäämme sellaista Pyhän Hengen täyteen takaa-ajamista, jossa ihminen pannaan ahdistavaan sielulliseen ja hengelliseen prääsiin. Sen tuloksena on joko ... hengellisyydellään kerskailevia ”lihallsia” uskovia tai sitten suorastaan epätoivoon ahdistettuja. – Kielillä puhuminen ei voi olla Hengen täyteen merkki... Efesolaiskirjeessä tai Apostolien teoissa... Hengen täyteys merkitsi voimaa ja rohkeutta todistamiseen ... ja Jumalan rakkauden valloitusta. – Jos Pyhä Henki ja Hänen siunauksensa tehdään [Kristuksen rinnalle] kuin toiseksi keskipisteeksi, joka antaa enemmän kuin mitä meillä on Kristuksessa, se on vaarallista opetusta. – [K]arismaattinen liike on

saanut osakseen ... täysin vastakkaisia arviointeja uskovienkin taholta. Kysymys ei ole mistään yhtenäisestä liikkeestä. Amerikoissa on liikkeellä monenlaisia virtauksia, joista on alettu käyttää yhtenäistä nimitystä. Juuri tällä alueella on totta...: Kun yksi hyppää Pyhäns Henges, niin yheksä hyppää omas hengessää. – Olen saanut ensi käden tietoja [karismaattisesta liikkeestä] sekä Amerikasta että Norjasta... On Hengen liikettä ja armolahjasiunausta... Mutta sen liepeillä liikkuu myös paljon pelottavaa sielullisuutta. – Mitä helluntaisiunausta esim. on se, että katoliset papit ja nunnat puhuvat kielillä ja palvovat Mariaa, pyhimyksiään ja paaviaan ja jatkavat messu-uhrejaan? Tai se, että mormonit puhuvat kielillä ja jatkavat epäraamatullista opetustaan?”²¹

3.3. Karismaattinen liike – uusi helluntaiko?

Kesällä 1972 Kustannus Oy Uusi Tie julkaisi Nils Ove Rasmussenin kirjan *Karismaattinen liike – uusi helluntaiko?* Rasmussen pitää karismaattista liikettä antikristillisenä viettelyksenä. Hän näkee siinä viisi vaarallista harhaoppia: (1) Oppi uudestisyntymisen jälkeisestä hurmoksellisesta henkikastekokemuksesta. (2) Oppi, jonka mukaan henkikasteen merkinä on kielilläpuhuminen. (3) Oppi Hengen vastaanottamisesta (henkikasteen saaminen riippuu ehdoista, jotka ihmisen tulee täyttää). (4) Keskittyminen ihmelahjoihin (kielilläpuhuminen, sairaiden parantaminen) muiden armolahjojen kustannuksella. (5) Välinpitämättömyys oppikysymyksissä (ykseus yksinomaan Pyhässä Hengessä ilman mitään opillista perustaa); tämä ilmenee erityisesti myönteisessä suhteessa Kirkkojen maailmanneuvostoon (KMN) ja siinä, ettei henkikaste johda katolisia helluntailaisia hylkäämään kirkkonsa harhaoppeja.

UT:n johtokunnan puheenjohtajan Martti Kaipaisen mukaan Rasmussenin kirja ajettiin läpi painostuksella²², ja Jouko Talonen toteaa suorasukaisesti: ”Miettinen ... runnoi *Uuden Tien* hallituksessa kustannettavaksi [tämän] suomentamansa karismaattista liikettä kritikoivan ... kirjan.”²³ Kuitenkaan kirjan julkaisemisesta päätettäessä ei yksikään johtokunnan jäsen ilmoittanut eriävää mielipidettään merkittäväksi pöytäkirjaan.

SEKL:n lähetys sihteeri Juhani Lindgren arvosteli Rasmussenin kirjaa UT:ssä erittäin myönteisesti.²⁴ Hän aloitti kiittämällä Vapahtajaa siitä, että tämä kirja on saatu suomeksi. SEKL:n palveluksessa oleva teol. ja fil. tri Uuras Saarnivaara otsikoi vastineensa ”Ei kiitos vaan murhe”. Hän pitää valitettavana, että Rasmussenin kirja on julkaistu suomeksi. Rasmussen pitää karismaattista liikettä antikristillisenä viettelyksenä, kun taas Saarnivaaran mielestä liikkeen tuomat siunaukset ovat Pyhän Hengen työtä. Hän sanoo Rasmussenin kirjan tulevan ainakin hyvin lähelle Pyhän Hengen herjaamista. Saarnivaara käy läpi useimmat Rasmussenin mainitsemat karismaattisen liikkeen harhaopit ja kiistää ne. Harhaopin (3) kohdalla (ehtoien asettaminen henkikasteen saamiselle) hän toteaa: ”Tässä kohden Rasmussenin karismaattiseen liikkeeseen kohdistuva arvostelu todistaa hänen kohdallaan hämmästyttävää Raamatun ja hengellisen elämän ’lakien’ tuntemattomuutta.” Harhaopin (5) (karismaattisen liikkeen leviäminen katolilaisten ja ekumeenikkojen keskuuteen) kohdalla Saarnivaara on – vastoin katolisten helluntailaisten omaa todistusta² – sitä mieltä, että Pyhä Henki johtaa näissä piireissä opilliseen selkiintymiseen. – Kirjoituksen jälkeen lehdessä on Eino J. Honkasen huomautus, jossa hän sanoo mm.: ”Minusta näyttää, että molemmat keskustelupuolet yleistävät liiaksi kokemiaan yksittäistapauksia.” Hän lopettaa keskustelun.²⁵

Rasmussenin kirja herätti paljon keskustelua KL:n kentällä. Niinpä SEKL:ssä tunnettiin tarvetta sanoa jotain karismaattisesta liikkeestä. SEKL:n hallituksen kokouksen 11.11.1972 pöytäkirjan liitteenä on luonnos Kannanotoksi karismaattisesta liikkeestä. Siinä todetaan mm.: ”Karismaattisessa liikkeessä on sekä hyvää että hylättävää. Kaiken takana ei välttämättä tarvitse olla väärä oppi, vaan sielullisuus.” Yhteenvedoksi sopii 1. Tess. 5:19, 21. – Kannanottoa ei saatu valmiiksi. Suurin osa luonnoksesta esiintyy kuitenkin Juha Väliahon kirjoituksessa *Lieke*-lehdessä.²⁶

Matti Väisänen liittyi keskusteluun karismaattisesta liikkeestä *Avoimesti*-lehdessä syksyllä 1972: ”Totaalinen asenne puolesta tai vastaan on ehdottomasti väärin... Varmasti meillä on karismaattisesta liikkeestä paljon opittavaa, sekä sen positiivisista ominaisuuksista että vaaroista.”²⁷ Eino J. Honkanen puolestaan sanoi KL:n työntekijäseminaarissa 13.–14.1.1973:

Olemme tukkanuottasilla liikkeestä, joka vaikuttaa USA:ssa; sen setvimiseen käytetään aikaa niin että lähetystehtävämme lukkiutuu. – Lopunaikaan Raamatun mukaan kuuluu suuri herätys armolahjoineen, mutta myös suuret eksytykset... Jotkut syyttävät Kansanlähetystä tasapainoilusta – ettei oteta kantaa puolesta tai vastaan. Toiset taas sanovat, että Kansanlähetys on menossa karismaattisen liikkeen helmaan. Kolmannet taas sanovat, että Kansanlähetys polkee armolahjat jalkoihinsa. Mikä näistä syytöksistä sitten lienee oikea? – Kun on kysymys armolahjoista, on tärkeintä, korotetaanko Kristusta vai ihmistä... Ellemme ruoki ja anna [uskoville] elävää Kristusta,... hakevat he tyydytystä muualta.²⁸

3.4. Martti E. Miettinen

Lestadiolaiseen uusheräykseen kuuluva kouluneuvos, teol. tri Martti E. Miettinen oli ollut aloitteentekijä UT:n perustamisessa v. 1964. Hän oli avustanut lehteä ahkerasti alusta asti. Hän seurasi tilannetta kristillisellä kentällä, ei vain Suomessa vaan myös kansainvälisesti. Tätä tietämystään hän toi esille UT:n palstoilla. Monissa kirjoituksissaan hän kritikoi karismaattista liikettä.²⁹

Keväällä 1971 UT:n johtokunnassa käsiteltiin Kurt Kochin kirjan *The Strife of Tongues* (Kiista kielilläpuhumisesta) julkaisemista, ilmeisesti Martti E. Miettisen aloitteesta.³⁰ Laajan sielunhoidollisen kokemuksensa pohjalta Koch oli tullut siihen johtopäätökseen, että karismaattinen liike on psyykinen epidemia, jonka hengelliset seuraukset ovat hyvin valitettavia, jopa tuhoisia.³¹ Johtokunta päätti 17.5.1971, ettei Kochin kirjaa oteta kustannusohjelmaan. Martti E. Miettinen esitti asiasta eriävän mielipiteensä.³²

KL:n ambivalentti suhtautuminen Miettiseen käy ilmi Matti Väisäsen vastauksesta Kaarlo Puukille maaliskuussa 1972. Puukki oli kirjeessään Väisäselä sanonut, että opetuksessaan Pyhästä Hengestä ja armolahjoista Kansanlähetyksmiehet ja Martti E. Miettinen vastustavat Jumalan sanaa niin kuin liberaaliteologit tekevät omalla laidallaan. Tähän väitteeseen Väisäsen vastasi:

Teidän [ei] pidä yhdistää tri Miettistä ja Kansanlähetyksen johtomiehiä... Moniin Miettisen käsityksiin yhdyn ja hän on minulle rakas veli. On kuitenkin asioita ja ehkä nimenomaan juuri näillä alueilla, joissa olen hänen kanssaan eri mieltä. Tri Miettisen Pyhää Henkeä ja armolahjoja koskevat kirjoitukset ovat olleet Uusi Tie-lehdessä ”Lukijat kirjoittavat” -palstalla. Samoissa Uuden Tien numeroissa, joissa on ollut tri Miettisen kirjoituksia näistä asioista, on ollut jollakin muulla Uuden Tien omalla palstatilalla jonkin toisen tohtorin esim. Uuras Saarnivaaran kirjoitus, jossa on tuotu lukijoille tavallaan Uuden Tien kantana hiukan toisin painotettu näkemys.³³

SEKL:n Lähetykskoulun yhteydessä toimi syksystä 1968 lähtien teologinen kurssi, joka syksyllä 1972 itsenäistyi Lähetykskorkeakouluksi. Miettinen toimi teologisella kurssilla alusta alkaen kirkkohistorian pääopettajana. Kun teologisen kurssin opettajaneuvosto 1.6.1972 esitti Uuras Saarnivaaran valitsemista teologisen kurssin dekaaniksi, Miettinen ilmoitti Lasse Marjokorven kanssa eriävän mielipiteensä. SEKL:n hallitus valitsi Saarnivaaran dekaaniksi 3.6.1972. Saarnivaaran arviointi Rasmussenin kirjasta (UT 16.8.1972) osoitti, että hän ja Miettinen olivat jyrkästi eri mieltä karismaattisesta liikkeestä. Miettinen katsoi, ettei hänellä ollut edellytyksiä toimia Lähetykskorkeakoulun opettajana. Niinpä hän ilmoitti 21.8.1972 eroavansa tästä tehtävästä. Erokirjeessään hän viittasi KL:n ja Norjan Luterilaisen Lähetyksliiton eriäviin näkemyksiin karismaattisesta liikkeestä (KL ja Lähetyksliitto tekivät yhteistyötä Etiopiassa ja Japanissa):

Viime syksynä maassamme vierailut Norjan Luterilaisen Lähetyksliiton edustaja Vinschei [po. Vinsky]... sanoi keskustellessamme, että jos karismaattinen liike pääsee tunkeutumaan Kansanlähetyksen keskuuteen, niin se aiheuttaa hajaannuksen, ja että yhteistyö Lähetyksliiton ja Kansanlähetyksen kesken vaikeutuu.³⁴

Saatekirjeessään Matti Väisäselä Miettinen totesi mm.:

Näen ... Kansanlähetyksen tulevaisuuden hyvin huolestuttavana. – Minulle oli suuri ja ikävä yllätys että Eino julkaisi Saarnivaaran kirjoituksen. Näin kohtalokkaassa asiassa hänen olisi ollut syytä neuvotella ennakolta kanssani.³⁵

Lisäkirjeessään SEKL:n hallitukselle Miettinen kertoi saamastaan tuoreesta tiedosta:

Norjan Luterilaisen Lähetyksliiton kustannusliike Lunde Forlag on juuri julkaissut Rasmussenin kirjan norjalaisen käännöksen. Tämä merkitsee, että Lähetyksliitto hyväksyy karismaattista liikettä koskevan Rasmussenin käsityksen... Jos Kansanlähetyksen johto vaikkapa vain vaikenemalla hyväksyy Saarnivaaran sekä suullisesti että nyt Uuden Tien kautta laajalle levittämän käsityksen [Rasmussenin kirjasta], niin sen jälkeen yhteistyö Lähetyksliiton kanssa on käsittääkseni epärehellistä.³⁶

Keväällä 1974 Miettinen ajautui ristiriitaan päätoimittaja Eino J. Honkasen kanssa UT:n toimituspolitiikasta ja suhtautumisesta karismaattiseen liikkeeseen. Hän erosi yhtiön johtokunnasta 30.5.1974 ja lopetti kirjoittamisen UT:hen.³⁷ Erokirjeessään hän totesi mm.:

Päätoimittaja ja samoin johtokunnan puheenjohtaja [Martti Kaipainen] ovat Saarnivaaran tavoin suhtautuneet [karismaattiseen liikkeeseen] myönteisesti ... siitäkin huolimatta, että tässä liikkeessä on ilmeisiä epäraamatullisia piirteitä [kuten] katolisten karismaatikkojen suhtautuminen Rooman kirkon vääriin oppeihin... Mutta Eino Honkanen ei luo lehdessään linjaa, joka valistaisi Uuden Tien suureksi osaksi kokemattomia lukijoita näkemään hengellisyyden nimissä esiintyvän sielullisuuden vaaran ja välttämään sitä. Martti Kaipainen on tukemassa tätä Honkasen asennetta.

Miettisen lähdettyä keskustelu karismaattisesta liikkeestä UT:ssä oli paljon vähäisempää, yksipuolisempaa ja värittömämpää kuin aiemmin.

3.5. Aalto on jo liikkeellä

Vuonna 1972 Uuras Saarnivaara tarjosi kirjaansa Aalto on liikkeellä UT:n kustannettavaksi. Johtokunta jätti syyskuussa kirjan seuraavaan kokoukseen evästyksin, että siihen mennessä Eino J. Honkanen neuvottelee tekijän kanssa kirjan mahdollisesta supistamisesta. Lokakuussa Martti Kaipainen lähetti johtokunnalle kirjeen, jossa hän sanoi:

Rasmussenin ... kirjan julkaisemisella ja Uuras Saarnivaaran kirjan hylkäämisellä on ajettu Uuden Tien teologista linjaa määräävää politiikkaa. Rasmussenin kirja edustaa sangen jyrkkää ääriäitua karismaattisen liikkeen arvioinnissa... Jos Uuden Tien kannanotto karismaattiseen liikkeeseen, ja laajemmin kysymykseen Pyhän Hengen teologiasta, jää yksin Rasmussenin kirjan varaan, Uuden Tien linja jää erittäin yksipuoliseksi. Vaikutus on ilmaistu Uuden Tien pääkirjoituksen (11.12.-72 [po. 11.10.-72]) sanoissa: ”Uuden Tien palstoilla käytyä keskustelua ovat eräät pyrkineet tulkitsemaan niin, että Kansanlähetyks ja Uusi Tie vastustavat armolahjeherätystä ja suhtautuvat hyvin kriittisesti Pyhän Hengen voimavaikutuksiin.” ... [Saarnivaaralla] on peruslinjaisesti positiivinen suhtautuminen karismaattiseen liikkeeseen. – Uuden Tien johtokunnan on tehtävä kokouksessaan 6.11.72 lopullinen periaatepäätös siitä, julkaiseeko Uusi Tie Saarnivaaran kirjan vai ei. Mikäli johtokunta päätyy kielteiseen kantaan, pyydän saada eron johtokunnan puheenjohtajan ja johtokunnan jäsenen tehtävästä.²²

Saarnivaara ei toimittanut uutta käsikirjoitusta yhtiölle seuraavaan kokoukseen mennessä eikä myöhemminkään. Ilmeisesti hän ei halunnut supistaa kirjaansa. Näin riitatilanne UT:n johtokunnassa laukesi itsestään: Saarnivaaran kirja ei julkaistu eikä Kaipainen eronnut johtokunnasta. Kirja ilmestyi sitten v. 1974 Ev.lut. Herätysseuran kustantamana nimellä Aalto on jo liikkeellä.

Kirjansa alkusanoissa Saarnivaara valjastaa Ole Hallesbyn ja Carl Fr. Wislöffin karismaattisen liikkeen vankkurien eteen sillä perusteella, että he suhtautuivat myönteisesti armolahjoihin. Kuitenkin molemmat, sekä Hallesby että Wislöff, suhtautuivat kielteisesti helluntailaisperäiseen karismaattisuuteen, jota karismaattinen liikekin edustaa.³⁸

Kirjassaan Saarnivaara esittelee ensin karismaattista liikettä (esihistoria, historia, itseymmärrys). Sitten seuraa opillinen osa (Pyhän Hengen työ, armolahjat) ja Saarnivaaran arviointi Rasmussenin kirjasta lyhennettynä. Lopuksi on lisäyksenä Urho Muroman (1929) käsitys henkikasteesta ja Hengellä täyttymisestä sekä lainaus Eino J. Honkanen Pyhällä Hengellä täyttymistä koskevasta kirjoituksesta. – Esityksessään karismaattisen liikkeen historiasta Saarnivaara noudattelee pitkälti Harperin kirjaa (1971a). Saarnivaaran mielestä Luther oli karismaattisen liikkeen ”esi-isä” (s. 7). Helluntailiike puolestaan näkee juurensa 1500-luvulla kastajaliikkeissä eikä Lutherissa.³⁹ – Opillisessa osassa Saarnivaara yhtyy pitkälti Urho Muroman näkemyksiin. Tämän osan tekstistä yli puolet on suoria lainauksia eri kirjoittajilta. Tekijä ei juuri kommentoi näitä lainauksia, joten aina ei ole selvää, mihin kaikkeen hän niissä itse yhtyy.⁴⁰ Lainauksissa joidenkin kirjoittajien enemmän tai vähemmän helluntailaiset näkemykset paistavat läpi ja antavat kirjalle helluntailaista sävyä.⁴¹ – Saarnivaara pitää palvelulahjoja tärkeimpinä kuin monien karismaatikkojen yksipuolisesti korostamia ihmelahjoja. Kielilläpuhumiselle omistetaan 18 sivua, mistä tekijän omaa tekstiä on vain vajaa kaksi sivua.⁴² Muut armolahjat lähinnä vain luetellaan. Kirjassa ei oteta esille kysymystä epäaidosta kielilläpuhumisesta. Eino J. Honkanenhan totesi, että ”tällä armolahjalla on ollut leegio vääristelijöitä”, ja Kurt Kochin mukaan suurin osa kielilläpuhumisesta on epäaitoa (sielullista tai demonista)⁴³. – Saarnivaaran käsitystä Pyhällä Hengellä täyttymiskokemuksesta tarkastellaan Liitteessä 2.

Kirjassaan Saarnivaara suorastaan ihannoii karismaattista liikettä. Sen hän sentään myöntää, että karismaattinen liike on opillisesti epäyhtenäinen. Mutta tässäkin hän on luottavainen: ”Pyhä Henki on siinä ilmeisesti johtamassa ihmisiä suurempaan raamatullisuuteen.”⁴⁴

Saarnivaara oli tunnettu luterilaisen opin korostamisestaan ja ekumenian vastaisuudestaan. Karismaattisen liikkeen kohdalla hän oli valmis tinkimään näistä molemmista (karismaattiselle liikkeelle on tunnusomaista kokemukseen perustuva yhteys ilman opillista pohjaa, ja liike pitää yllä yhteyttä KMN:oon).⁴⁵ Kuvaava on Martti E. Miettisen mainitsema tapaus: Saarnivaara ”suhtautui ... varsin leppoisasti viime kesänä [1973] David du Plessisin Dipolin kokouksen⁴⁶ yhteydessä esittämään käsitykseen, että Mariahan on ’seurakunnan anoppi’”.⁴⁷

Saarnivaaran suhtautumista karismaattiseen liikkeeseen valottaa tieto, että Amerikassa 1940-luvulla vaikuttanut karismaattinen Latter Rain -liike lisäsi hänen kiinnostustaan karismaattisuuteen, erityisesti Pyhän Hengen täyteen oppiin. Tähän liittyen hän kirjoitti Eelis Gulinille v. 1948:

Jos [Uuden testamentin] sanat Pyhällä Hengellä täyttymisestä ja voimalla korkeudesta pukemisesta on otettava sanallisesti, niin kuin varmaan on, niin minulta puuttuu tämä. Olen saanut maistaa joitakin armon muruja, mutta en sitä täyttä, mistä [Uusi testamentti] puhuu.⁴⁸

3.6. Ruokolahti

Ruokolahden kristillisellä opistolla Jaakkimassa järjestettiin vuodesta 1976 alkaen yhteiskristillisiä hiihtolomaseminaareja, joissa käsiteltiin sielunhoitoa ja vuodesta 1978 lähtien myös karismaattisia kysymyksiä.⁴⁹ Vuonna 1976 opiston rehtori Olli Valtonen kutsui Matti Väisästä Ruokolahdelle yhteiskristilliseen kokoukseen (ilmeisesti kevään 1977 hiihtolomaseminaariin). Väisänen vastasi kutsuun kielteisesti. Hän perusteli kieltäytymistään mm. seuraavasti: ”Koen, että ’veljeilyni’ esim. vapaakirkon kanssa olisi omiaan vain lisäämään kentällä vallitsevaa sekavuutta.”⁵⁰

3.7. Yli-Vainio

Helluntailaisen Niilo Yli-Vainion vaikutus alkoi Lapualla keväällä 1977 ja levisi sitten eri puolille Suomea. Kokouksissa tapahtui kaatumisia, ja niissä rukoiltiin sairaiden puolesta. Kokouksiin osallistui paljon luterilaisia, käyttivät pä muutamat luterilaiset papit puheenvuoronkin Lapualla.⁵¹ UT:ssä selostettiin kahta Yli-Vainion puhetta (7.12.1977 ja 2.8.1978). Edellisessä helluntailainen henkikasteoppi oli korostetusti esillä (”voitelu”), jälkimmäisessä vain ohimennen. Matti Väisänen otti kantaa Yli-Vainion toimintaan Avoimesti-lehdessä kesällä 1978:

Olen keskustellut varsin monen ”kaatuneen” kanssa... Monien jälkivaikutuksena ovat olleet aidot Pyhän Hengen työn tuntomerkit: rakkaus Herraan ja toisiin ihmisiin, ilo ja kiitollisuus ja ylistysvirret, Jumalan ylikuulnollinen rauha omassatunnossa... Toisten kokemukset ovat olleet miltei päinvastaisia: syvä pettymys ..., ahdistuneisuus, eräällä esim. toistuvat pahat ajatuskatkot, jopa mielisairaala. – [S]e tapa, jolla olen kuullut viime aikoina parantumisen evankeliumia Suomessa julistettavan, ei ole mielestäni kaikessa raamatullinen. Sadoille sairaille, kaikille, jotka tulevat jonossa julistavan luo, sanotaan saman kaavan mukaan (sairaus – Kristuksen haavat – terveys): Sinä tulet TERVEEKSI NYT... Niin kuin ihmisen vallassa ei ole päättää, koska toinen ihminen tulee uskoon, ei hänelle ole annettu myöskään valtuuksia päättää, koska tämä tulee terveeksi... [Terveeksi nyt -julistuksesta] on seurauksena ylijännittynyt kristillisyyden, hirvittävä lainalaisuus ja jopa henkisen terveyden pettäminen.⁵²

3.8. Uuden Tien linjaa 1977 – kevät 1978

UT:n retreatissa 14.4.1978 oli esillä lehden linja ajalla 1.1.1977 – 12.4.1978.⁵³ Eräässä puheenvuorossa kiinnitettiin kriittistä huomiota Kokkolan yhteiskristillisen herätyksen selostukseen⁵⁴, SYKR:n mainokseen⁵⁵, kahden yhteiskristillisen karismaattisen kokouksen selostuksiin⁵⁶ ja Ulla-Christina Sjömanin haastatteluun⁵⁷. Puheenvuorossa mainittiin erityisesti helluntailaisen vaikutuksen voimistuminen lehdessä: Ensimmäinen oli selostus Niilo Yli-Vainion toiminnasta ja yhdestä hänen puheestaan (7.12.1977), sitten tuli mainoksia hänen kaseteistaan ja kirjoistaan sekä kahden helluntailaisen haastattelut (11.1. ja 15.3.1978), joista jälkimmäinen täytti koko keskiaukeaman. Ainoa vastavaikutus tälle ”suittuttamiselle” oli ”Pietistin” kritiikki Yli-Vainion kokouksissa suoritetusta sairaiden parantamista kohtaan (22.2.1978). Päätoimittaja Eino J. Honkanen vastasi tähän kritiikkiin: Lehdessä on informoitava sellaistaikin, joka ei ole meidän kaavojen mukaista. Kunnioitan lukijoita ja opetan heitä tekemään johtopäätöksiä. Ilmoituksien hylkääminen ei ole mahdollista.

4. Kansanlähetyksen ja Hengen uudistus kirkossamme kesä 1978 – 1984

4.1. Hengen kevät 1978–79

Vivamon kokouksessa kesäkuussa 1978 oli mukana ”Kansanlähetyksen johtomiehiä” ja Uuras Saarnivaara.⁵⁸ Matti Väisänen osallistui HUK:n työntekijäkokouksiin Mikkeliin syyskuussa 1978 ja Tampereella helmikuussa 1979.⁵⁹ Hänet kutsuttiin HUK:n järjestelytoimikunnan jäseneksi vuoden 1979 alusta lähtien.⁶⁰ Hän tilitti ajatuksiaan ja kokemuksiaan Hengen uudistuksesta UT:n haastattelussa maaliskuussa 1979:

Hengen uudistus kirkossamme on juuriltaan ... tuontitavaraa. Ratkaisevimaksi kirkossamme muodostuu se, miten tämä ... kipinä ”suomalaisuus” ja ”luterilaistus” ja soveltuu kirkkomme tunnustukseen. Kansainvälisillä vesillä karismaattinen liike on

varsinkin sen alkuaikoina ollut lähinnä uushelluntailaisuutta, jonka moniin opillisiin korostuksiin en voi yhtyä. – Siinä muodossa, jossa itse olen [kirkkomme hengen uudistuksen] kohdannut, se on ollut luterilaista ja jotka tässä muodossa samaistavat sen uushelluntailaisuuteen ja siksi suhtautuvat siihen torjuvasti, tekevät suuren virheen. Sakramenttien kohdalla on tapahtunut luterilaistuminen. – Toinen ratkaiseva kohta on oppi Pyhästä Hengestä. Toistaiseksi monet suomennetut ”karismaattiset” kirjat ovat Pyhän Hengen teologiaaltaan olleet selvästi helluntailaisia. Mitä taas olen kuullut hengen uudistusliikkeen veljien opetuksena, on ollut tervettä. Miten tässä onnistutaan soveltamaan uudistusliikkeen opetus luterilaiseen teologiaan, siitä riippuu, tuleeko uudistusliike rakentamaan ja elävöittämään kirkkoamme vai muodostuuko siitä puolihelluntailainen liike. – Hengen uudistusliikkeen reformatorinen testi tulee olemaan, millaisen Raamattu-näkemyksen se omaksuu itselleen. – Omat kontaktini [Hengen uudistus -liikkeeseen] ovat olleet lähinnä henkilökohtaisia kontakteja sen edustajiin ja osallistumista Mikkelin ja Tampereen kokouksiin kirkon työntekijöille. – Sellaista rakkautta, lämpöä, keskinäistä toinen toisensa kunnioittamista ja huolenpitoa, mitä olen kohdannut, voivat vain Pyhän Hengen valtaamat ihmiset osoittaa. – Mikkelin päivien henki oli lämmin..., mutta jouduin ihmettelemään sanoman pinnallisuutta... Tampereen päivät koin jo huomattavasti syvemmälle menevänä. – Erityisenä ilonaiheena ... olen kokenut sen, että Hengen uudistus -liikkeessä monet [kirkossamme] syrjään jääneet työmuodot tulevat jälleen käyttöön: Näitä ovat rippi, rukous ja rukouskokoukset, sielunhoito ja julistus sisäisestä uudistumisesta. – Kansanlähetyksellä saattaisi olla Hengen uudistus -liikkeelle jotakin annettavaa: vankka Raamatullinen opetus ja lähetyksenäkö.61

Kyseisessä UT:n numerossa oli n. viisi sivua omistettu Hengen uudistukselle. Ne sisälsivät haastattelun ja kirjoituksen sekä Matti Väisäseltä että Suomen Raamattuopiston (SRO) toiminnanjohtajalta Seppo Norjaselta.

Keväällä 1979 karismaattinen liike oli esillä myös KL:n työntekijäseminaareissa. Tammikuun seminaarissa Erkki Pennanen, Lahja Sarkkinen ja Anssi Simojoki puhuivat aiheesta Karismaattinen liike Suomessa. Lisäksi Anssi Simojoki piti luennon aiheesta Tunnustuksellisuus – ekumenia – allianssi. Toukokuun seminaarissa Eino J. Honkanen, Uolevi Muroma ja useat piirisihteerit kertoivat ajatuksiaan Hengen uudistuksesta.62

HUK:llä oli myös järjestöpoliittista merkitystä: se lähensi aikaisemmin kaukana toisistaan olleita järjestöjä KRS:aa, SRO:oa ja KL:tä toisiinsa. Tästä oli ilmauksena se, että näiden kolmen järjestön johtavat työntekijät puhuivat SRO:lla pidetyillä Hengen uudistus -henkisillä sielunhoidon opintopäivillä 17.–18.3.1979.63

Kansanlähetyispäivillä Seinäjoella 1.7.1979 Oriveden kirkkoherra Ilmari Mustonen otti saarnassaan kantaa karismaattiseen liikkeeseen (saarnan aiheena oli Tuhlaajapoika-vertaus): Moni meistä voi olla vanhempi veli (uhraava, lähettäjä, kuorolainen ym.). Ihmiset menevät muualle – siellä on ilonpitoa, ihmiset pelastuvat, sairast paranevat. Iloitsenko? Päinvastoin. Miksi ihmiset eivät huolineet tarjousistamme vaan menivät yli vainion? Tämä on vanhemman veljen asenne. Monissa kirkkomme herätysliikkeissä, myös KL:ssä, on syntynyt oikein vanhempien veljien veljeskunta, joka on vihainen – ei iloitse tuhlaajapojan kotiinpaluusta. Isällä on asiaa vanhemmallekin veljelle. – Vaatii nöyryyttä todeta olevansa tuhlaajapojan asemassa, mutta vielä suurempaa nöyryyttä todeta olevansa vanhemman veljen asemassa.64

Huippukohta KL:n ja HUK:n suhteissa oli KL:n Lähetyskeskuksessa Ryttylässä 14.–15.9.1979 pidetty työntekijöille tarkoitettu Pyhän Hengen seminaari.65 Mukana oli yli 200 seurakuntien ja järjestöjen työntekijää ja vastuunkantajaa. Piispa Aimo T. Nikolainen vieraili aloituspäivän iltatilaisuudessa. Seminaarin aluksi Seppo Löytty esitti tilannekatsauksen:

Meidän pappien joskus aiheellinenkin pelko hurmahenkisyyden vaarasta on johtanut siihen, että unohdetaan kehoitus: ”Henkeä älkää sammuttako!”... Seminaarimme ... tehtävä on ... tiedollisesti sekä rukouksissa ja ylistyksessä myös kokemuksellisesti oppia tuntemaan ... [Pyhää] Henkeä. – Karismaattinen uudistus ... kieltää jokaista jättämästä omaa kirkkoaan ja seurakuntaansa. – Pyhässä Hengessä olemme ... yhtä ja yksi Jumalan kansa... Karismaattinen yhteys on rukouksen ja ylistyksen yhteyttä... Pyhän Hengen synnyttämä rakkaus auttaa meitä ylittämään rotu-, kieli-, kansallisuus- ja uskontokuntarajat. – Vapaiden suuntien kristityille tahtoisimme avoimesti ja rakkaasti sanoa: olemme yhtä Herrassa... Tahtoisimme joskus ja jossain kokoontua yhteen ylistämään suurta Herraamme. Se että tällaista ei vielä laajemmin tapahdu, niinkuin tiedämme ... olleen hyvin tavallista muualla missä karismaattinen uudistus on vaikuttanut, johtuu osaltaan myös siitä, että kirkossamme on paljon heikkoja veljiä, joiden tähden on kuljettava verkkaisesti eteenpäin.

Uuras Saarnivaara piti luennon aiheesta Luterilainen käsitys henkikasteesta ja Hengellä täyttymisestä ja Seppo Hämäläinen aiheesta Pyhän Hengen lahjat. Luennossaan aiheesta Pyhitys ja ”siunaukset” Anssi Simojoki varoitti rakentamasta erilaisten ”siunausten” (kielillääpuhuminen, kaatuminen, poikkeavat kokemukset, paraneminen) perusteella portaittaista kristillisyyttä:

Kristillisyyden on portaittaista esim seuraavaan tapaan: uskoon tullut – vanhurskautettu – uudestisyntynyt – pyhitetty – ja joissakin äärimmäistapauksissa ainakin teoreettisena mahdollisuutena oleva – synnitön. [Tällöin] Vanhurskaus ja pyhyys ovat taivaaseen ujujeltavan pelastuksen raketin kaksi vaihetta: Kentältä nousta vanhurskauden kantoraketilla. Kun se on aikansa palanut, toinen vaihe, pyhyiden rakettimoottori syttyy ja alkaa sinkauttaa yhä ylöspäin. Jos usko nähdään näin portaittaisena

nousuna, on selvää, että huomio kiinnittyi kantoraketin toisen vaiheen syttymiseen ja vauhdin paranemiseen. Niinpä erilaiset ”siunaukset” saattavat olla toisen vaiheen syttymisen savua ja lieskoja... Luterilaiselta kasvualustalta uskoon tullut voi kuitenkin epäilevästi kysyä: lain teoistako saitte Hengen vai uskossa kuulemisesta? Niinkö älyttömiä olette? Te aloitte Hengessä, lihassako lopetatte? Gal. 3:2–3.

Seminaarissa aistittiin suuren muutoksen havinaa. Juha Väliaho puki sen sanoiksi:

Suomen kirkossa on tapahtunut suuri muutos, josta ei voi muuta kuin kiittää Herraa. Tähän muutokseen on Hengen uudistusliikkeellä oma merkityksensä. 80-luku saattaa olla kirkkomme historiassa kirkkaimpia vuosikymmeniä.⁶⁶

Pian Pyhän Hengen seminaarin jälkeen UT:n pääkirjoituksessa todettiin:

Hengen uudistus kirkossamme on rohkaiseva ja toivoa antava merkki... Kun Hengen uudistusliikettä on käsitelty julkisuudessa, on kiinnitetty ennen muuta huomiota kaatumisiin, kielillä puhumiseen, parantamiseen, profetoimiseen ja muihin yksittäisiin armolahjoihin... Nämä eivät ole liikkeen olennaisin piire. Siinä mukana oleville keskeisintä on ollut henkilökohtaisen Jumala-suhteen uudistuminen ja syventyminen, Jumalan armon tuore kosketus, joka on tuonut uskonelämään rakkautta, yhteyttä, lämpöä, iloa ja elävyyttä... Ihmissuhteissa on tapahtunut uudistusta. Vastuu omasta perheestä ja seurakunnasta on elävöitynyt.⁶⁷

4.2. Takatalvi 1980–84

Keväällä 1980 HUK:n järjestelytoimikuntaan valittiin katolinen isä Francis Voss sekä ortodoksinen kirkkoherra Olavi Merras ja hänen vaimonsa Merja Merras. Näin karismaattiseen liikkeeseen alusta asti kuulunut ekumeeninen piirre tuli esille. Tämä oli liikaa KL:lle. Matti Väisänen totesi SEKL:n hallituksen kokouksessa 19.4.1980, että hänen täytyy erota järjestelytoimikunnasta, ellei keskustelu toimikunnan puheenjohtajan kanssa tuo muutoksia tilanteeseen. Juha Väliaho sanoi Avoimesti-lehdessä toukokuussa, että järjestelytoimikunnan muutoksen johdosta yhteydet HUK:een ovat käymässä ongelmallisiksi.⁶⁸

Työntekijäseminaarissa 28.–30.5.1980 Matti Väisänen totesi, että HUK:lla on luterilainen kasteteologia, mutta helluntailainen henkikasteoppi, joten se on puolihelluntailaisuutta.⁶⁹ Hän jatkoi:

Järjestelytoimikunnan muutoksesta johtuen KL:n puolelta ei olla mukana HUK:n johtovastuussa, mutta yhteys sen kenttäväkeen tulee säilyttää. Väisänen sanoi myös, että KL:ssä on kallistumaa vapaisiin suuntiin päin: Kaste ilman sisältöä, kirja-pöydät, UT:ssä raja on hämärtynyt⁷⁰, yhteysaktiot⁷¹, jatkuvaa yhteistyötä, yhteyksiä SYKR:iin. – Martti Kaipaisen puheenvuorosta: Vastustamme kaavaa, jonka mukaan kielillä puhuminen on henkikasteen merkki, emme kielillä puhumista. Vastustamme kaavaa, jonka mukaan Hengellä täyttymisessä on aina kyseessä murros, emme momentaanista täyteyttä.

Keväällä 1980 yhteydet HUK:een loppuivat miltei kokonaan. Matti Väisänen vieraili vielä Mikkelin päivillä syksyllä 1980 ja mahdollisesti syksyllä 1984 (ks. hänen kirjeensä Seppo Löytylle 9.2.1984). Seppo Väisänen puhui valtakunnallisilla Sanan ja rukouksen päivillä Kokkolassa syyskuussa 1981. Seppo Löyty puolestaan vieraili KL:n työntekijäseminaarissa 2.–4.1.1981, missä hän piti luennon Työntekijä Jumalan koulussa. Em. kirjeen mukaan Löyty oli ehdottanut Väisäselle, että Ryttylässä järjestettäisiin Pyhä Hengen seminaari II, mutta ilmeisesti tämä ei toteutunut. Vuodelta 1985 KL:n asiakirjat eivät enää mainitse mitään yhteyksistä HUK:een. – SEKL:n hallituksessa HUK:een liittyvät asiat olivat esillä lähinnä tiedotus- ja keskusteluasioina. Päätösasioina käsiteltiin ainoastaan työntekijäseminaarien ohjelmat.

Keskustelu armolahjoista ja karismaattisesta liikkeestä jatkui vielä vuosina 1983–84. Keväällä 1983 ilmestyi Seppo Hämäläisen kirja Armolahjat toimivat (Uusi Tie). UT:n haastattelussa Hämäläinen sanoi mm.: Pyhän Hengen koko lahjapaketin saa omistaa tietyllä hetkellä, mutta Pyhällä Hengellä on valta valita, milloin ja millä tavalla hän antaa lahjojen tulla esiin. Jos etsimme lahjoja emmekä lahjojen antajaa, seuraa onnettomuus, jonka nimi on ”armolahjat nostetaan uskon keskukseksi”⁷². – UT liittyi keskusteluun armolahjoista pääkirjoituksessaan:

Suurimpia virheitä armolahjoista puhuttaessa on kapea-alaisuus. Uusi testamentti mainitsee lähes 30 erilaista armolahjaa eikä mikään armolahjaluettelo ole tyhjentävä... mutta kun tänä päivänä puhutaan armolahjoista, puhutaan etupäässä kolmesta armolahjasta: kielillä puhumisesta, profetoimisesta ja sairaiden parantamisesta... ”Jumalan moninainen armo”, josta Pietari puhuu armolahjoista kirjoittaessaan, ei mahdu kolmeen lahjaan... Kielillä puhuminen ja sairaiden parantaminen kuuluvat luterilaiseenkin kirkkoon, mutta meillä niistä ei tehdä suurta julkista numeroa, kuten vapaissa suunnissa usein tapahtuu. Näkymättömämpi ”matalan profiilin linja” tuo kaikkein vähiten ongelmia näiden eniten ongelmia ja hajaannusta aiheuttaneiden lahjojen kohdalla.⁷³

Anssi Simojoki kertoi kohdanneensa Ruotsin kirkon vapaan synodin kokouksessa Tukholmassa 17.–19.3.1984 opillista karismaattisuutta:

Suomalaisen karismaattisuuden kokemia liberalisoituneita ja antinomistisia käännteitä ajatellen karismaattisuus käsi kädessä jämerän opillisuuden kanssa oli odottamatonta. Karismaattinen uudistus Ruotsin, Norjan ja Yhdysvaltojen luterilaisten piirissä on paljon opillisempaa kuin meillä tiedetään tai halutaan tietää... Opillisuutta kaihtava karismaattisuus joutuu nopeasti liukuvalla pinnalle.⁷⁴

Mitä nämä suomalaisen karismaattisuuden kokemat liberalisoituneet ja antinomistiset käännteet sitten olivat? Vastauksessaan v. 2011 Anssi Simojoki toi esille mm. seuraavan: Alussa HUK:ssä luterilainen tunnustus jäseni karismaattisia kokemuksia. Tämä opillisuuden ja karismaattisuuden rinnakkaiselo hajosi naispappeuteen ja sen esihistoriaan. Kirkon valtavirtaan lähteneet karismaatikot hyväksyivät naispappeuden. Tällainen käsitys pääsi voitolle, koska se oli kirkossa helpompi suvaita kuin Kansanlähetyksen, Evankeliumiyhdistyksen ja tunnustuksellisten opillisuus. – Antinomismi⁷⁵ esiintyi siinä muodossa, että laki samastettiin ihmisen luontaiseen stressiin ja yhdistettiin evankeliumiin laki-evankeliumiksi tai evankeliumilaiksi.⁷⁶

5. Kansanlähetyksen ja yhteiskristillinen karismaattisuus 1979–84

Yhteiskristillinen karismaattinen toiminta vilkastui 1980-luvun alkuvuosina voimakkaasti. Vuodesta 1981 alkaen Lähetysnuoret, SYKR ja eräät muut järjestöt järjestivät kesäisin Karisma-tapahtuman Hämeenlinnassa tai Siuntiossa. Nämä kokoontumiset olivat varsin suosittuja. Esim. Karisma-83:ssa oli järjestäjien arvion mukaan n. 6000 osanottajaa.

Yhteiskristilliset karismaattiset ryhmät ilmoittelivat aika paljon toiminnastaan UT:ssä, pääosin ilmoituksina, mukana muutama puffi. Lehdessä oli myös selostus Karisma-83 -tapahtumasta.⁷⁷ Muilta osin KL:n informaatioissa varoitettiin tällaisesta karismaattisuudesta. Syynä KL:n torjuvaan asenteeseen oli se, että tunnustukseton yhteiskristillisyyden aiheuttaa hajaannusta hengellisissä kodeissa, kun ihmisiä vedetään yhteiskristilliseen toimintaan.⁷⁸

Avoimesti-lehdessä maaliskuussa 1980 Juha Väliaho varoitti SYKR:sta:

SYKR:n käsitys kristittyjen yhteydestä on mielestäni lähinnä tunnustukseton: tunnustusrajat pois, meidän olemme yhtä Kristuksessa! Tämä yhteysnäky kiteytyy ... Hengen Yhteys -lehdessä 2/80, sivu 21: ”Uskomme, että Jumala haluaa pystyttää yhden uskovien ruumiin joka paikkakunnalle.” ... Vapaat suunnat ovat ottaneet SYKR:uun erittäin pidättyvän kannan. Mielestäni tuo ... kirkkopoliittikka on paras myös Kansanlähetykselle... SYKR:n linjaa kuvastaa hyvin myös Hengen Yhteys -lehden numeron 1/80 pääkirjoitus... ”Jumalan seurakunnan normaalitila on, että sairaut paranevat ja kuolleet heräävät.”⁷⁹

Seuraavassa Avoimesti-lehdessä Juha Väliaho kertoi, että eräissä kristillisissä lehdissä oli ollut vetoamus Alaikäisyydestä yhteiskristillisyyteen:

Nyt on aika meidän hyväksyä toinen toisemme tasaveroisina veljinä ja sisarina. Olkaamme valmiit lähtemään yhteisiin rukouspiireihin ja muuhun yhteiseen toimintaan. Herralla on varattuna tällaiselle toiminnalle ylitsevuotavan rikkaat siunaukset... Uskon, että Jeesus tulee yhdistämään seurakuntansa nyt lopun aikana. Ei ole aikaa kiinnittää huomiota vähäisiin oppieroavaisuuksiin.⁸⁰

Terävimmän yhteiskristillisen eli radikaalin karismaattisuuden vaara tuotiin esille UT:n pääkirjoituksessa lokakuussa 1982:

Radikaali karismaattisuus ... esiintyy yhteiskristillisyyden nimissä... Se asettuu kaikkien kirkkokuntien yläpuolelle ja yrittää saada ystävikseen kaikkien yhteisöjen uskovia... Se ratsastaa ylistyksellä, eskatologialla, armolahjoilla – erityisesti profetialla – ja nyt myös lähetyksellä. Se ... irrottaa ihmisiä hengellisistä kasvualustoistaan kiertolaisiksi, joka paikassa kävijöiksi. Viimeisin piirre on uskovien karkelot, joissa kansa tanssii Jumalan ylistykseksi. – Maamme vapaat suunnat ovat ... kieltäytyneet yhteistyöstä näiden ”yhteiskristittyjen” kanssa. Seurauksena on ollut, että tämän yhteiskristillisen karismaattisuuden lähes ainoiksi kalavesiksi ovat jääneet luterilaiset seurakunnat. ... Kirkkomme seurakunnissa ei paljonkaan tiedetä radikaalista karismaattisuudesta... Tällaisessa... tilanteessa uskovat helposti menevät mukaan tällaiseen toimintaan. Tällöin hengellisen kodin merkitys hämärtyy, kun aletaan suosia joka paikassa kiertämistä... Radikaali karismaattisuus vaikuttaa hyvin hengelliseltä... Mutta kun asiaa tarkemmin tutkii, on kyseessä usein hengellinen pintaliito. Tunteilla on toki paikkansa kaikessa kristillisessä elämässä, mutta yksipuolinen tunteitten metsästäminen ja ruokkiminen johtaa hakoteille. – Radikaalissa karismaattisuudessa sisäinen sana – Jumalan suora puhe ihmiselle – saa sellaisen painon, että mennään ohi uskonpuhdistuksen periaatteen: ”Jumalan sana – Raamatussa – on uskon ja elämän ylin ohje.” – Tällainen kaikkien seurakuntien yläpuolella oleva yhteiskristillisyyden ei ole mitään yhteiskristillisyyttä perinteisessä merkityksessä, jossa työtä tehdään seurakuntien välisin sopimuksin. Uusi yhteiskristillisyyden on individualismia, yksityiskristillisyyttä. Se ei istu suomalaisen kristillisyyteen; tähän maaperään Amerikasta tuotuna malline se aiheuttaa vain ristiriitoja uskovien parissa.⁸¹

Kärkevyydessään pääkirjoitus tuo mieleen UT:n alkuajat. Se laukaisi keskustelun, joka kesti helmikuun puoleenväliin asti (yhteensä 13 kirjoitusta). Liitteessä 3 on esitetty tiivistelmiä yksityisten henkilöiden

kirjoituksista ja yhdestä keskusteluun liittyvästä kirjeestä. Seppo Löytty osallistui keskusteluun HUK:n edustajana:

Uuden Tien 27.10.1982 julkaistussa pääkirjoituksessa ilmaistiin huoli siitä, että hengellisen kodin merkitys hämärtyy, kun aletaan suosia joka paikassa kiertämistä... Hengen uudistus kirkossamme -järjestelytoimikunta yhtyy samaan huoleen... Meille on ollut luovuttamatonta, että Hengen uudistus kirkossamme on seurakuntahakuista. Henki ohjaa aina Kristukseen ja oman seurakunnan yhteyteen. Jokaisella uskovalla on oma hengellinen koti... Jos uskovat alkavat viihtyä muualla paremmin kuin omassa kodissaan, on syytä kysyä, olisiko vikaa enemmän paimenissa kuin lampaissa. Onko ruoka riittävää ja monipuolista?⁸²

Matti Väisänen puolestaan toi keskusteluun KL:n näkemyksen:

Karismaattisuuskysymyksessä... näyttää raamatullisen kaidan tien ohella esiintyvän sekä oja että allikko... Yhtäältä kielletään kaikki yliluonnollinen... Toisella laidalla ajaututaan sellaiseen yksipuoliseen kolmannen uskonkappaleen korostamiseen, jossa millekään inhimilliselle ei jää tilaa. Vain kielillä puhuminen, profetoiminen, sairaiden parantaminen, ihmeet ja kaikki sensaatiomainen on jotakin... Sana ja sakramentit ovat liian arkisia ja joutavat taka-alalle. Tilalle tulee Raamatun syrjäyttävä suora ilmoitus ja sisäinen sana. Samalla sanoma synnistä ja parannuksesta, Kristuksesta ja Jumalan armosta jää syrjään... Kansanlähetyksen haluaa olla karismaattinen, mutta vain sanan raamatullisessa avarassa mielessä. Kaikki tämän päivän karismaattisuus Suomessa ei sellaista ole... En kirjoita tätä siksi, että kysymyksessä olisi erityisesti Kansanlähetyksen ongelma. Kirjoitan kirkkomme tähden. Kansanlähetyksen haluaa puolustaa ja suojella kirkkoamme.⁸³

Myös KL:n työntekijäseminaarissa 4.–6.1.1983 liitettiin käynnissä olevaan keskusteluun radikaalista karismaattisuudesta. Juha Väliaho alusti aiheesta Karismaattisuus ja yhteiskristillisuus:

Tämän hetken ongelmana on ... ”yhteiskristillinen” tai radikaali karismaattisuus. – [Se] tahtoi yhdistää kaikki kristityt, mutta se onkin tuonut kymmenkunta kuppikuntaa lisää. – Hengen uudistus -liike on saanut paljon hyvää aikaan. Jos tätä liikehdintää ei hoideta, se muodostuu monille ihmisille siirtymävaiheeksi radikaaliin karismaattisuuteen. Monen kodalla on käynyt niin, että he tulivat mukaan ”Hengen uudistukseen” mutta siirtyivät sitten ... SYKR:iin. – [R]adikaaliin karismaattisuuteen [liittyy] ... painopisteen siirtyminen toisen uskonkappaleen ... asioista ... kolmannen uskonkappaleen ... alueelle... [E]vankeliumi peittyi monenlaisen ihmeellisen ja sensaatiohakuiseen rihkaman alle. Ilmestykset, profetiat ja ihmeet valtaavat kaiken mielenkiinnon. – Opetus lopunajan tapahtumista, armolahjoista ja ylistys ... kuuluvat normaaliin kristillisyyteen. Nykyisessä karismaattisuudessa ne saavat vain kohtuuttoman painon ja sellaisia muotoja, joihin emme voi yhtyä. – [N]äkyjen varaan rakennettu eskatologia on heppoista sensaatiota. Keskittyminen muutamaani ... armolahjoihin on yksipuolista. Ja missä profetoiden, näkyjen ja sanomien varassa ruvetaan etsimään ohjausta, eletään ... suurten pettymysten keskellä. Sellainen ei ole raitista hengellisyyttä vaan siirtymistä Jumalan kirjoitetusta sanasta sisäisen sanan varaan. – [M]issä ylistyslauluista ja käsien kohottamisesta tehdään elävän kristillisyyden tuntomerkki, mennään yksipuolisuuteen... [V]ahvojen kokemusten, tunteitten ja kaatumisten varaan rakennettu kristillisuus ei ole normaalia. – Radikaalin karismaattisuuden opillinen ero luterilaiseen herätyskristillisyyteen on siinä... [että] ristin teologia on vaihdettu kunnian teologiaan.⁸⁴ Toiseksi se ei välitä opillisesta selkeydestä... Emme ymmärrä asennetta, joka monella yhteiskristillisen karismaattisuuden johtajallakin näyttää olevan: voin olla luterilaisen kirkon jäsen ja samalla edustaa baptistista kastenäkemystä. Sellainen asenne ei ole rehellinen ja itse asiassa avaa ovet kirkostamme vapaiden suuntien yhteyteen. – Karismaattisuutta ei ole kovin helppo opilliselta kannalta määrittellä, koska se ei kiinnitä huomiota opillisiin asioihin... Sille tyypillistä julistusta kuvaa kyllä hyvin erään ystävän kommentti karismaattisista tilaisuuksista: Synnistä siellä ei puhuta.

Tammikuussa 1984 UT puuttui pääkirjoituksessaan karismaattisen liikkeen lieveilmiöihin:

[Karismaattisen liikkeen] piirissä on ilmaantunut paljon esillä ollut ”riivaajaliikehdintä”⁸⁵, sen piirissä on ratsastettu lopunajan ilmiöillä ja profetioilla hyvin epäraitissa merkeissä... Sen piiristä ovat syntyneet viime vuosina hyvin monet uudet karismaattisen seurakunnat. Sen piiristä on noussut myös uusi sitoutumaton yhteiskristillisuus. Yksi uusista ... opintuulista on menestyksen oppi, ”voittoisa kristillisuus”. Sen mukaan pelastus ei täällä koske vain syntien anteeksiantamista ja Pyhän Hengen lahjan saamista vaan myös fyysistä terveyttä, hienosti sujuvaa elämää ja taloudellista hyvinvointia. – Opintuulten keskellä tarvitsemme tervettä Kristus-keskeistä julistusta, tervettä opetusta lopunajoista sekä raitista opetusta Pyhästä Hengestä ja armolahjoista... Seurakuntayhteys ja oma hengellinen koti ... on turvallisin uskovan kasvuympäristö.⁸⁶

Pääkirjoituksessa mainittuja riivaajavillitystä ja menestysteologiaa esiintyi myös KL:n kentällä. Pari esimerkkiä: Toivo Viitanen kertoo kirjeessään Matti Väisäselle, kuinka Paavo Hiltunen propagoi riivaajaoppia Hämeen KL:n tilaisuudessa Hämeenlinnassa lokakuussa 1981.⁸⁷ Uudellamaalla taas menestysteologia sai aikaan hajaannusta.⁸⁸

SEKL:n toimintakertomuksessa vuodelta 1981 todetaan: ”Viime vuosina maassamme tapahtunut vapaitten suuntien nousu on näkynyt kirkossamme ns. yhteiskristillisyyden kasvuna ja teologisen sekavuuden lisääntymisenä.” – Osa KL:n ystävästäkin tunsu suurta viehtymystä yhteiskristillisyyttä kohtaan. Siksi KL:n johdon huolestuminen radikaalista karismaattisuudesta on ymmärrettävää.

6. Yhteenveto

Vuosina 1971–77 keskustelu karismaattisesta liikkeestä Kansanlähetyksen (KL) piirissä perustui pääosin toisen käden tietoihin. Pääpaino oli Uusi Tie -lehdessä (UT), joka oli KL:n epävirallinen äänenkannattaja, ja Kustannus Oy Uuden Tien julkaisemissa kirjoissa. Vuonna 1971 päätoimittaja Eino J. Honkanen kirjoitti UT:hen kaksi laajaa linjakirjoitusta, joissa hän toi karismaattisesta liikkeestä esille sekä myönteisiä että kielteisiä puolia. Samana vuonna UT:n johtokunta päätti olla kustantamatta Kurt Kochin kirjaa The Strife of Tongues (Kiista kielilläpuhumisesta), jossa tekijä totesi karismaattisen liikkeen olevan psyykkinen epidemia.

Varsinainen pommi oli UT:n kesällä 1972 julkaisema Nils Ove Rasmussenin kirja Karismaattinen liike – uusi helluntaiko, jossa tekijä pitää karismaattista liikettä antikristillisenä viettelyksenä. Se sai aikaan kiihkeän keskustelun puolesta ja vastaan. Ensin Suomen Ev.lut. Kansanlähetyksen (SEKL) lähetyssihteeri Juhani Lindgren arvioi kirjaa erittäin myönteisesti UT:ssä. SEKL:n Lähetykskorkeakoulun dekaani, teol. ja fil. tri Uuras Saarnivaara vastasi tähän kirjoituksellaan, jossa hän piti Rasmussenin kirjan julkaisemista valitettavana. Hänen mielestään karismaattisen liikkeen tuomat siunaukset ovat Pyhän Hengen työtä. Hän sanoo Rasmussenin kirjan tulevan ainakin hyvin lähelle Pyhän Hengen herjaamista. Kouluneuvos Martti E. Miettinen, joka oli kääntänyt Rasmussenin kirjan, otti Saarnivaaran kirjoituksen julkaisemisen erittäin raskaasti. Niinpä hän erosi Lähetykskorkeakoulun kirkkohistorian pääopettajan tehtävästä.

Kolmas kiistaa aikaansaanut karismaattista liikettä käsittelevä kirja oli Uuras Saarnivaaran teos Aalto on jo liikkeellä, jota hän tarjosi UT:n kustannettavaksi v. 1972. Häntä pyydettiin lyhentämään kirjaansa. UT:n johtokunnan puheenjohtaja Martti Kaipainen vaati erolla uhkaamalla UT:tä julkaisemaan Saarnivaaran kirjan. Tämä ei kuitenkaan tuonut yhtiölle uutta versiota, ja niin kiista laukesi. Kirjan julkaisi lopulta Ev. Lut. Herätysseura v. 1974.

Martti E. Miettinen, joka oli ollut aloitteentekijä UT:n perustamisessa, oli avustanut lehteä ahkerasti alusta alkaen. Useissa artikkeleissaan hän kritikoiti karismaattista liikettä. Keväällä 1974 hän ajautui ristiriitaan Eino J. Honkasen kanssa lehden toimituspolitiikasta ja suhtautumisesta karismaattiseen liikkeeseen. Hän erosi UT:n johtokunnasta ja lopetti kirjoittamisen lehteen.

Ajanjakson 1971 – kevät 1974 motoksi sopii pitkälti Eino J. Honkasen toteamus: ”Olemme tukkanuottasilla liikkeestä, joka vaikuttaa Amerikassa.” KL:n piirissä oli hyvin erilaisia näkemyksiä karismaattisesta liikkeestä: Martti E. Miettinen ja Juhani Lindgren suhtautuivat siihen kielteisesti, Uuras Saarnivaara erittäin myönteisesti; Eino J. Honkanen ja SEKL:n pääsihteeri Matti Väisänen näkivät, että karismaattisessa liikkeessä on sekä myönteistä että kielteistä.

Vuosina 1975–76 ei KL:n suhteessa karismaattiseen liikkeeseen tapahtunut kovinkaan paljon. Kesällä 1977 alkoi Niilo Yli-Vainion toiminta, joka jatkui aina hänen kuolemaansa (1981) asti. Tätä liikehdintää esiteltiin UT:ssä yleensä myönteisessä hengessä, vain yksi kriittinen kirjoitus julkaistiin. Avoimesti-lehdessä Matti Väisänen arvosteli ankarasti Yli-Vainion kokouksissa suoritettua sairaiden parantamista.

Uusi vaihe KL:n ja karismaattisen liikkeen suhteessa alkoi v. 1978, kun Hengen uudistus kirkossamme - liikkeen (HUK) toiminta käynnistyi. KL meni pian siihen mukaan. Vuonna 1979 Hengen uudistusta tuli suorastaan tulvimalla KL:een: Vuoden alussa Matti Väisänen valittiin HUK:n järjestelytoimikuntaan, Hengen uudistusta pidettiin esillä UT:ssä ja työntekijäseminaareissa; huippuna oli Ryttylässä syyskuussa pidetty Pyhän Hengen seminaari. Keväällä 1980 KL:ssä kuitenkin jouduttiin toteamaan, että helluntailaisväritteinen henkikasteoppi ja ekumenia – kaksi kansainvälisen karismaattisen liikkeen keskeistä piirrettä – tulivat HUK:ssä esille. Tästä syystä yhteydelle ja yhteistyölle ei ollut riittävää opillista perustaa, ja KL otti etäisyyttä HUK:een. Näin näiden kahden liikkeen välinen yhteys, joka oli syntynyt syksyllä 1978, katkesi miltei täysin jo puolentoista vuoden kuluttua. Myöhemmin kirkon ja tunnustuksellisten piirien välille syntyi jännitteitä (mm. naispappeusasiassa). Tällöin HUK, joka halusi olla nimenomaan kirkollinen, valitsi kirkollisen linjan. Tämä syvensi KL:n ja HUK:n välistä juopaa entisestään.

Yhteiskristillinen eli radikaali karismaattinen toiminta, jossa eri kirkkojen jäseniä vedetään yhteiseen toimintaan, vilkastui huomattavasti Suomen yhteiskristillisen raamattukoulun perustamisen (1978) jälkeen. Tämäntyyppinen kristillisuus viehätti myös monia KL:n ystäviä. Siksi KL toistuvasti varoitti uskovia radikaalista karismaattisuudesta.

Hengen uudistus kirkossamme -liikkeen kokouksia

Seuraavat Hengen uudistuksen kokoukset olivat Kansanlähetyksen kannalta tärkeitä:

- Työntekijäkokous Mikkelissä 28.–29.9.1978. Kokouksessa oli mukana piispa Kalevi Toiviainen. Työntekijäkokouksen jatkona olivat kaikille tarkoitettut Hengellisen uudistumisen ja kasvun päivät 29.9.–1.10.89
- Työntekijäkokous Tampereella 15.–16.2.1979. Kokouksessa oli mukana piispa Erkki Kansanaho ja ulkomaisena vieraana Michael Harry.90
- Pyhän Hengen seminaari työntekijöille Ryttylässä 14.–15.9.1979. Kokouksessa oli mukana piispa Aimo T. Nikolainen.91
- Hengellisen uudistuksen päivät Helsingin tuomiokirkossa 18.–21.10.1979. Ulkomaisena vieraana oli Michael Harper. Päivillä esiintyi myös useita suomalaisia ei-luterilaisia puhujia.92
- Työntekijäkokous Raamattuopistolla 22.–23.10.1979. Ulkomaisena vieraana oli Michael Harper.93
- Hengellisen uudistumisen ja kasvun päivät Mikkelissä 26.–28.9.1980. Ulkomaisena vieraana oli Michael Harper. Mukana oli myös katolinen isä Francis Voss.94

Liite 2

Karismaattinen kokemus

Karismaattisen liikkeen teologian ytimenä on karismaattinen kokemus. Siitä on käytetty nimityksiä Pyhän Hengen kaste (henkikaste) ja Pyhällä Hengellä täytyminen. Kuitenkin Pyhällä Hengellä kastaminen viittaa Uudessa testamentissa aina uskoon tulemisessa tapahtuvaan Pyhän Hengen toimintaan, joten karismaattisesta kokemuksesta pitäisi käyttää nimitystä Pyhällä Hengellä täytyminen.⁹⁵ Pyhän Hengen täyteen kokeminen oli myös Hengen uudistusta leimaava erityispiirre. Mikä tämä karismaattinen kokemus sitten oli, miten se saatiin, miltä se tuntui ja mikä sen merkki oli? Otamme esille muutamien kirkkomme piirissä vaikuttaneiden karismaatikkojen näkemyksiä:

Harri Heino: Pyhän Hengen täyteys nähdään luterilaisessa karismaattisuudessa yhä useammin hiljaisena kasvuna (tai kasteessa annetun lahjan tulemisena eläväksi ja toimivaksi) kuin tiettyyn kaavaan puristettuna hetkellisenä kokemuksena. Kielillä puhumista ei pidetä Pyhän Hengen saamisen merkinä. HUK:n osanottajista vain yksi kymmenestä on puhunut kielillä.⁹⁶

Seppo Löytty: ”Sanaa henkikaste käytettiin Hengen uudistuksessa monenlaisesta Hengen kokemuksesta ilman sisällöllistä pohdintaa... Ymmärrän, että oma opetusme sakramenteista auttaa näkemään Hengen työn kokonaisvaltaisemmin kuin että se olisi vain jokin irrallinen kokemus.” – ”Jumala oli lähestynyt minua pehmeästi ja säästännyt rankoilta ’henkikokemuksilta’”. – ”Rukouksen aikana oli [joidenkin kohdalla] fyysisiä kuumia aaltoja käynyt koko olemuksen läpi. Eräille oli esimerkiksi yön aikana annettu uusi rukouskieli.” – ”Seikku [Paunonen] kertoi omasta uudistumisestaan, että hän kaatui rauhaan, valoon ja iloon Ruokolahden kurssilla.”⁹⁷

Erkki Pennanen: ”Karismaattisen liikkeen alkuvaiheessa korostettiin helluntailiikkeen tavoin kielillä puhumista henkikasteen merkinä. Tästä pidettiin ehdottomasti kiinni.” – ”Kun lopulta puhuin kielillä, olin pettynyt... En tuntenut mitään erikoista. Ei lävitseni kulkenut minkäänlaista virtaa, ei kuumaa eikä kylmää.” – ”Ihmiset rupesivat näkemään kaatumisen merkinä Jumalan Pyhän Hengen kosketuksesta. Siitä tehtiin merkki kuten kielillä puhumisesta helluntailiikkeen alkuajoina.”⁹⁸

Uuras Saarnivaara sanoo, että ”Raamatun mukaan ... meidän tulee ... rukoilla, etsiä ja odottaa sekä kerralla koettua että jatkuvaa Hengen täyteen armoa” (Raamatussa ei kylläkään ole yhtään kohta, jossa uskovia kehoitettaisiin tavoittelemaan hetkellistä Hengellä täyttymistä). Saarnivaara ei kerro, millainen Hengellä täyttymiskokemus on. Hänen kirjansa lisäyksessä on Urho Muroman neuvoja Pyhällä Hengellä täyttymiseksi: rukous, kuuliaisuus, parannus, vihkiytyminen, täydellinen puhdistus Jeesuksen veressä, rippi ja synninpäästö, usko Jumalan lupauksiin. Saarnivaara ei pidä Hengellä täyttymisen merkinä kielillä puhumista eikä muitakaan armolahjoja vaan Hengen hedelmiä ja voimaa palvelutyöhön. Hän toteaa myös: ”Eikä kukaan uskova voi varmuudella päätellä ..., missä määrin hän on Hengen täyttämä. Toisetkin voivat sen tehdä vajavasti ja helposti erehtyvät.”⁹⁹

Olli Valtonen kirjoittaa (1980): ”Uskon, että Herra täytti minut Pyhällä Hengellä silloin, kun sitä ensimmäiseksi pyysin... Moni syyllistyy minun tavallani virheeseen: odottaa merkkiä voidakseen uskoa. – Kun ... tajusin uskon periaatteen, en enää pyytänyt Hengen kastetta tai armolahjoja. Yksinkertaisesti vain kiitin Herraa siitä, että omistin ne jo nyt... Olen ... sitä mieltä, että sain kielillä puhumisen lahjan paljon ennen kuin osasin sitä käyttää. Sain sen silloin, kun ensi kerran sitä pyysin. – ...en ... pidä mitään erityisiä tunnusmerkkejä vakuutena Pyhä Hengen täyteen. – ... yhteinen tuntomerkki [Hengen uudistuksesta] on ... uudistunut rukouselämä.”¹⁰⁰ Arvostelussaan tästä kirjasta Seppo Hämäläinen toteaa: ”Olli Valtonen osoittaa, ettei Hengen uudistuksessa ole kysymys mistään hurmoksellisista ilmiöistä eikä pelkästään tunnekokemuksista. – Kirjan eräänä ydinajatuksena on uskon periaate: Herra haluaa antaa armolahjoja ja täyttää lapsensa Pyhällä Hengellä, mutta meidän osuutemme on omistaa uskossa Jumalan lahjat.”¹⁰¹ – Kirjassaan (1994) Valtonen kertoo täytyneensä Pyhällä Hengellä suorassa radio-ohjelmassa. Puheessaan hän oli maininnut, ”että juuri tällaisina me saamme uskoa olevamme Pyhällä Hengellä täytettyjä Jumalan lapsia ilman sen suurempia kokemuksia ja värityksiä. Koin Hänen läsnäolonsa merkillisenä lämpönä... Mieleni tulvi niin täyteen Jumalan ... ääretöntä rakkautta, että yhtäkkiä ... ääneni katkesi. Minua itketti! ... Kielillä puhumisen lahjaa en silloin saanut... Sain kyyneleet... Pyhällä Hengellä täytyminen osoittautuikin kokemukseksi Jumalan läheisyydestä.”¹⁰²

Ulkomaiset vieraat toivat lisäväriä HUK:n opetukseen karismaattisesta kokemuksesta (tosin heitä koskevat lähteet on pääosin julkaistu useita vuosia ennen HUK:n perustamista):

Michael Harper (1971a, 1971b, 1972) edustaa varsin puhdasta helluntailaista henkikasteoppia. Hänelle karismaattinen liike on suoranainen helluntailiikkeen jatke. Niinpä hän kirjoissaan (1971a, 1971b) karismaattista liikettä esitellessään puhuu helluntailiikkeen leviämisestä eri kirkkokuntiin. Opettavissa kirjoissaan (1971a, 1972) Harper ei kerro lähemmin, millainen karismaattinen kokemus on – hänelle tärkeää on tämän kokemuksen merkki, kielilläpuhuminen. Muistelmakirjassaan (1971b) hän kuvaa omaa karismaattista kokemustaan, jonka hän sai tutkittuaan Paavalin rukouksia (Ef. 1 ja 3): ”Jumalan voima alkoi täyttää minua ylitsevuotavana. Se oli riemullinen kokemus! ... [U]lkonaisesti minulle ei tapahtunut mitään epätavallista. En saanut mitään ilmestyksiä, en vaipunut hurmukseen enkä seurustellut enkelien kanssa.” Noin vuosi tämän jälkeen Harper sai kielilläpuhuminen lahjan: ”[M]uistin ..., mitä Larry [Christenson] oli minulle sanonut: Ala puhua, älä puhu englantia... Yritin siis. Sekunnin murto-osan ajan kuului ehkä ihmisen aikaansaamia äänneitä... Mutta melkein siinä samassa puhuin uutta kieltä... en tosin missään hurmiotilassa... ja puhuin Jumalalle tuntien sellaista iloa ja vapautta, jota olin aina kaivannut... Se oli suurenmoinen tunne täydellisestä yhteydestä Jumalan ja ihmisen välillä.”¹⁰³ – Muistelmakirjasta käy myös esille, että karismaattisen kokemuksen välittämiseen käytettiin usein kätten päällepanoa.

Michael Harryn mukaan Pyhällä Hengellä täyttymiseen liittyy aina jokin merkki, usein kielilläpuhuminen. (Pennanen kertoo, että karismaattisen uudistuksen alkuvaiheessa ”Michael Harry korosti kielillä puhumista Hengellä täyttymisen ja uudistumisen merkinä ... pontevasti”) Harrykään ei kerro, millainen tämä kokemus on, hän sanoo vain että se on otettava uskossa vastaan. Jumala haluaa täyttää jokaisen uskovan Hengellä. Uskova, joka ei täyty Hengellä, heikentää seurakuntaa. – Harry oli itse ottanut Hengen täyteen vastaan uskossa ja saanut kolmen viikon kuluttua kielilläpuhuminen lahjan.¹⁰⁴

Larry Christensonin (1979, 48–50) mukaan henkikaste on uudestisyntymisestä erillinen kokemus, ”jossa Pyhä Henki murtautuu esiin uudella ja tuoreella tavalla ... niin, että [ihminen] myös tietää sen tapahtuneen.” Hän sanoo myös: ”Ne, jotka rukoilevat itselleen Hengen täyteyttä uudistuksen piirissä, puhuvat yleensä kielillä joko heti tai jonkin ajan kuluttua.” Väisänen (2001, 346) toteaa Christensonin Pyhän Hengen teologiasta: ”Se on ... erillisine henkikasteoppeineen selvästi lähempänä helluntailaisuutta kuin luterilaisuutta.”¹⁰⁵

Opetus Pyhällä Hengellä täyttymisestä oli siis HUK:n piirissä varsin kirjavaa, osin epämääräistäkin. Ilmeisesti uskovia melko yleisesti kehoitettiin etsimään ja rukoilemaan hetkellistä karismaattista kokemusta (”toista siunausta”), koskapa Matti Väisänen totesi HUK:n Pyhän Hengen teologian olevan helluntailaista. Mikä tämän karismaattisen kokemuksen merkki oli (vai oliko merkkiä ollenkaan), siitä karismaatikot olivat kovin erimielisiä.

Liite 3

Keskustelua yhteiskristillisestä karismaattisuudesta

Seuraavassa on tiivistelmiä yksityishenkilöiden puheenvuoroista Uuden Tien pääkirjoituksen 27.10.1982 laukaisemassa keskustelussa.

Sakari Pöyhösen mielestä pääkirjoitus oli tarpeellinen ajatellen kirkkomme ns. herätyskristillistä kenttää. Jo Paavali joutui taistelemaan radikaalin karismaattisuuden kanssa Korinton seurakunnassa (isoiset apostolit!).¹⁰⁶

M. T-lius näkee vaaran

siinäkin, että kahlehdimme Pyhän Hengen synnyttämän ilon ilmenemismuotoja silloinkin kun ilo on aitoa. – Todella henkien erottamisen armolahjaa tarvitaan, jotta erottaissimme sielullisen hurmahenkisyyden todellisesta Pyhän Hengen synnyttämästä ilosta.”¹⁰⁶

Lassi Kujanpää esittää Muutamia kysymyksiä??:

Kirjoitus toi hyvin esille [radikaalin] karismaattisuuden vaaran, seurakunnista irtaantumisen ja juurettomuuden. Kysymyksenä nousi mieleeni, ovatko nämä tällaiset ilmiöt protestia, ei vain muodollista kirkollisuutta kohtaan vaan myös herätyskristillisyyttä kohtaan? – Olemmeko tietoisesti pyrkineet pitämään tunteet liikaa piilossa? Vai olemmeko tiedostamattamme puheillamme ja asenteillamme osoittaneet, että parempi olla hieman lain alla kuin vapaa? Onko kenties puhtaan opin varjelemisen myötä tullut mukaan kylmyyttä ja kovuutta?¹⁰⁶

Irma Niittunen parahtaa: Mihin menet Kansanlähetyksesi! ja jatkaa:

Suurta tuskaa tuntien luin pääkirjoituksen ... Jumalan elovainiolla on Laupiaan samarialaisen majatalo Yhteiskristillisyys. Armolahjoja ei halveksita halpahintaisina tunne-elämän ilmiöinä, vaan ne ymmärretään PYHINÄ LAHJOINA, ARMONA SYNTISELLE. Niiden annetaan kasvaa rakkauden ilmapiirissä, kunnes ne toimivat ... oman seurakunnan rakennukseksi... KANSANLÄHETYS... syntymäkotini, tee parannus ja palaa ensirakkauteen, ettei Jeesus työntäisi lampunjalkaasi paikaltaan... Sana varoittaa vakavasti kanssapaalvelijoihinsa lyöjää.”¹⁰⁶

Nimimerkki *Rakkautta yli inhimillisten rajojen* kysyy: Olenko eksyksissä? Kirjoittaja löysi uskoon tultuaan hengellisen kodin yhteiskristillisestä raamattu- ja rukouspiiristä. Hän kirjoittaa:

Rukoilen oman seurakuntani pappien, piispojen ym. työntekijöiden puolesta... Mikään ei olisi tähän asti saanut minua miettimään kirkosta eroamista, mutta luettuani Uusi Tie -lehden nrot 43 ja 44 ja niissä luvut ”Radikaalin karismaattisuuden vaara” ja ”Kuoleman voittaneet”, järkytyin eroajatuksiin asti. Kirjoituksessa yhteiskristillisyys, ylistyskarkelointi, profetian sana, armolahjat, jopa lähetyksesi saivat tuomion... Luvussa ”Kuoleman voittaneet”, kerrottiin kirkkomme todellisesta surkeudesta [kirkon liberalisoitumisesta]... Tuntuu kauhistuttavalta, että jopa Uusi Tiekin neuvoo pitäytymään tiiviisti

tällaisen kirkon opetuksessa ja hylkäämään sen uudistuksen, jonka Herra armossaan on Raamattuun uskoville antanut... Olen tässä istunut, lukenut Uusi Tie -lehden numeroita 43 ja 44 ja itkenyt tuskasta. Mihin olemme joutuneet kristikunnassamme, vihaan vai veljeyteen.107

Marjatta Ahonen kysyy Vaara vai siunaus?:

Eiköpä jo apostoleilla ollut ilo saada häväistystä Jeesuksen nimen tähden. Jeesus muuten kielsi opetuslapsia perkaamasta nisuja lusteista... Kristittyjen yhteyden perusta ei ole jokin kaste- tai sapattioppi, eikä yhteyttä perusteta Ukko-Paavoon eikä edes Lutheriin, vaan Kristukseen... Ja tämä käsite hengellinen koti on lähinnä inhimillinen käsite – lähdehän sinä lapsuudenkodistasikin kun aikuistut ja tulet itsenäiseksi... Meidän täytyy myöntää, että Kristuksella on ryhmiä, joilla on toinen työnäky kuin meillä – jokaisella on oma tehtävänsä, ja me saamme kunnioittaa ja rakastaa toisiamme... Älä tee sitä erehdystä kuin tuhlaajapojan vanhempi veli, joka vihastui kun kuuli karkelon äänen Isän juhliessa nuoremman veljen paluuta.107

Hanna Kaikuranta kirjoittaa otsikolla Sekalainen seurakunta:

Eipä saatu kauan iloita kristittyjen yhteyspyrkimyksistä. Joko nyt lampaita vedetään takaisin ”omiin” karsinoihin! ... Radikaali siipi vetää vain luterilaisia. Sepä ei ole ihme ollenkaan... Luterilaisuudessa on paljon aukkoja vapaisiin suuntiin verrattuna... Tuntuu ristiriitaiselta, että on kymmeniä erinimisiä hengellisiä koteja. Mielestäni kristittyjen yhteys olisi oikea hengellinen koti kristityille.107

Raimo Rautio kehottaa Katsokaa,...katsokaa...:

Katsokaa, ettei kukaan teitä eksytä... Katsokaa siis, mitä kuulette. Näihin Raamatun lauseisiin sisältyy myös ajatus: katsokaa, miten luette. Nämä ajatukset heräsivät luettuani Uusi Tie N:o 49:stä sen hölyn, joka on noussut lehden numeroista 43–45, joissa pääkirjoitus ja joku muu kirjoitus ovat sekoittaneet joidenkin kuviot. Molemmissa kirjoituksissa ... on hyvin selkeä sanoma, jos niitä luetaan ilman ennakoasenteita ja omalta kohdalta jättäytyään Raamatun Sanan tutkittavaksi... Hag. 1:9. Miksi me olemme niin arkoja siitä, että meidän hengellisestä kodistamme joku naapuri sattuu julkituomaan havaitsemansa asian... Hb. 10:24. Miksi tässä niin helposti nähdään sielunvihollinen ja hajottaminen? ... Karismaattisuuskin voi joutua harhaan... Siksi kaikkien on syytä valvoa ja olla ottamatta itseensä, jos joku etukäteen varoittaa sellaisesta, joka saattaa muodostua vaaratekijäksi kokonaisuudelle. Sellainen on ilman muuta yhteys ilman oikeata oppia.108

Samaan keskusteluun liittyy vielä *Antti Isännäisen* kirje Matti Väisäselle:

Murhemielellä olemme joutuneet viime aikoina toteamaan, että ”virallisen Kansanlähetyksen”, ainakin sen pappissiiven on vallannut lahkohenki..., kun olette ruvenneet rakentelemaan karsina-aitoja uskovien välille. – Me Kansanlähetyksen ystävät täällä maakunnissa, palautteistakin ”Uudessa Tiessä” päätellen, odotamme päivästoin, että uskovat voisivat elää ja toimia ”yhteisellä lautumella”, jolla itse Jeesuskin näyttää paremmin viihtyvän... Joh. 17:21...Eihän Hän puhu siinä mitään kasteesta eikä muista oppikysymyksistä, jotka ovatkin vain purettavia rakennustelineitä, joitten keskeltä itse rakennus, Jeesus Kristus, tulee nähdä. – Todelliset Kansanlähetyksen ystävät täällä maakunnissa (ainakin Keski-Suomessa) ovat jättämässä Kansanlähetyksen ja sen tukemisenkin taloudellisesti. – Onko niin, että kirkolta saatu hyväksyminen ja taloudellinen tuki panee todella kumartelemaan ”kansankirkon” edessä. – Kun ”Kyytipoika” [UT:ssä] muistuttaa siitä, että uskovien pitäisi olla maan suolana, niin samaan aikaan piispat pohtivat ... naispappeutta ja seurakuntavaalien politisoitamista. – Onko ihme, että uskovat alkavat vieroksua kirkkoa. – Kummankohan tuki ajan pitkään on siunauksellisempaa, laitoskirkon vai Kansanlähetyksen ystävien!109

Lyhenteet

HUK Hengen uudistus kirkossamme -liike

HVA Hannu Väliahon arkisto

KL Kansanlähetyksen

KMN Kirkkojen Maailmanneuvosto

KRS Kansan Raamattuseuran säätiö

MS Menkää siis -lehti

SEKL Suomen Ev.lut. Kansanlähetyksen ry

SEKLA SEKL:n arkisto

SRO Suomen Raamattuopisto

SYKR Suomen yhteiskristillinen raamattukoulu

UT Kustannus Oy Uusi Tie tai Uusi Tie –lehti

UTA UT:n arkisto

Viitteet

1 V. 1979 SEKL:n nuorisosihteeriksi valittiin Joutjärven seurakunnan nuorisopastori Mikko Aalto, joka oli ollut sikäläisen karismaattisen nuorisoherätyksen keskellä. (Aallon valintaprosessilla SEKL:n hallituksessa

- v. 1976–77 oli liittymäkohtia karismaattisesta liikkeestä käytävään keskusteluun. SEKLA ja HVA/SEKL/Erillisaiheet/Mikko Aallon valintaprosessi.)
- 2 Karismaattisen liikkeen historian esitys perustuu pääosin Heinon kirjoituksiin (1979a, b, c; 1980, 1981) ja Löytyn kirjaan (2004).
- 3 Heino 1979c, 13. Teigen (1972, 23–29) puolestaan toteaa, että helluntailaisen henkikasteopin omaksuminen johtaa ajan oloon uushelluntailaisten aikaisempien, heidän omien kirkkokuntiansa mukaisten opinkäsitysten (armo, usko, pyhitys, vanhurskauttaminen, kääntyminen, armonvälineet) muuttumiseen helluntailaiseen suuntaan. Näin on hänen mukaansa käynyt esim. luterilaiselle Larry Christensonille.
- 4 Heino 1979b, 4
- 5 Kevin & Dorothy Ranaghan, Catholic Pentecostals, Paulist-Newman 1969: ”Henkikaste johtaa tavallisesti suurempaan rakkauteen neitsyt Mariaa kohtaan, suurempaan paavin kunnioittamiseen, suurempaan uskollisuuteen katolista kirkkoa kohtaan, säännöllisempään messussa käyntiin.” Lainattu teoksessa Koch 1978, 29 (Internetissä). The Christian News 14.1.1974. Lainaus Martti E. Miettisen kirjeessä Kustannus Oy Uuden Tien johtokunnalle 27.5.1974 (UTA)
- 6 Lindgren 1994; Wislöff 1982; Saarnivaara 1974, 53 (viitaten Ivar Lundgreniin). Koch 1966, E 14: “Minulle kerrottiin, että Amerikassa jesuiitat, luterilaiset, vapaakirkolliset, modernit teologit, korkeakirkolliset anglikaanit ja mormonit kokoontuvat yhteen puhuakseen kielillä. He ovat vakuuttuneita siitä, että tämä on oikeaa ekumeniaa käytännössä.”
- 7 Honkanen: UT 24.2.1971 Onko tulossa karismaattinen herätys; Meller 1972, 22–24, 167–168 (ks. myös kuvaliite); Löytty 2004, 99
- 8 UT 10.10.1973 (Ulla Riutta, Puritaani); Löytty 2004, 100; Lindgren 1974; Saarnivaara 1974, 114
- 9 Heino 1979c, 17–18; 1984, 109–112, 119–123; Junkkaala 1980; Luoto 1979, 32
- 10 UT 15.11.1978
- 11 UT 14.6.1978; Löytty 2004, 48–53
- 12 Valtonen (1980, 96–97) esittää kritiikkiä HUK:n organisaation löyhyyttä kohtaan.
- 13 HUK:n esihistoriasta ks. Pennanen 1981, 98–100.
- 14 Heino 1979a, 29; 1979b, 4; Valtonen 1980, 95, 99–100, 106. Ks. kuitenkin Per-Olof Malkin ja Harri Heinon kiistelyä siitä, onko HUK osa kansainvälistä karismaattista liikettä vai ei (MS 2, 7, 10, 12/1979).
- 15 Ks. Liite 2
- 16 Löytty 2004, 24–26, 123; Heino 1981, 398–400
- 17 Heino 1979a, 24–25; Pennanen 1981, 103–105. Valtonen (1980, 91–93, 100–101) arvostelee HUK:tä ekumenian hitaasta kehittämisestä.
- 18 UT 30.8.1978, vrt. Pennanen 1981, 49–51, 75, 77.
- 19 UT 12.8.1970, 19.1.1972
- 20 Honkanen: UT 24.2.1971 Onko tulossa karismaattinen herätys?
- 21 Honkanen: UT 3.11.1971 Pyhän Hengen työstä
- 22 Martti Kaipainen UT:n johtokunnalle 20.10.1972 (UTA)
- 23 Jouko Talonen, Uuras Saarnivaaran elämäntyö ja teologinen profiili, Perusta 1/2000, 18–24
- 24 UT 2.8.1972
- 25 UT 16.8.1972
- 26 Juha Väliaho: Lieke 8/1972 Karismaattinen liike (Lieke oli SEKL:n nuortenlehti).
- 27 Avoimesti 5/1972. Ks. myös UT:n pääkirjoitus 11.10.1972.
- 28 Honkanen: Avoimesti 1/28.2.1973 Karismaattisesta liikkeestä vielä
- 29 Esim. UT 19.1., 1.3., 19.4., 18.10.1972; 15.8., 5.9., 12.9.1973; 17.4.1974
- 30 Martti E. Miettinen oli UT:n kustannustoimikunnan jäsen.
- 31 Koch 1966, E 13
- 32 Myöhemmin Miettinen ”salakuljetti” tämän kirjan materiaalia kirjoituksiinsa. Esim. UT:ssä 1.3.1972 olevassa kirjoituksessa kaikki yhdeksän varoittavaa esimerkkiä ovat tästä kirjasta.
- 33 Matti Väisänen Kaarlo Puukille 9.3.1972 (SEKLA)
- 34 Martti E. Miettisen kirje SEKL:n hallitukselle 21.8.1972 (SEKLA). Siinä Miettinen toteaa Saarnivaaran puolustaneen kentällä yksipuolista käsitystään karismaattisesta liikkeestä hänen ja Juhani Lindgrenin käsityksiä vastaan. Ks. myös Avoimesti 5/1972.
- 35 Martti E. Miettinen Matti Väisäselle 21.8.1974 (SEKLA)
- 36 Martti E. Miettinen SEKL:n hallitukselle 5.9.1972 (SEKLA). – KL:n sisällä oli hyvin erilaisia näkemyksiä karismaattisesta liikkeestä, ja erilainen suhtautuminen karismaattiseen liikkeeseen hiersi myös

- KL:n ja Norjan Luterilaisen Lähetysliiton välejä. Tämä herättää kysymyksen, missä määrin suhde karismaattiseen liikkeeseen oli erottavana tekijänä KL:n kriisissä (joka huipistui vuonna 1973) ja erityisesti KL:n ja Lähetysliiton välisissä suhteissa.
- 37 Martti E. Miettinen Kustannus Oy Uuden Tien johtokunnalle 27.5.1974 (UTA)
- 38 Wislöff 1971, 1982; Wislöffin haastattelu (MS 8/1980); ”Nehemia” (UT 10.12.1975). Lindgren (1976) tuo esille, että karismaattisuus ja karismaattinen liike ovat kaksi eri asiaa.
- 39 Gunnar Westin, Vapaan kristillisyyden historia, Ristin Voitto 1975
- 40 Esim.: Pitäisikö kaikilla uskovilla olla ”kaksi vararikkoa” (s. 67) ja ”suuri alkukokemus” eli ”ensimmäinen Hengellä täyttymisen merkittävä kokemus” (s. 69)? Vrt. Juha Väliaho 1980, 19: ”Jumala ... voi antaa kokemuksia ... tai hän voi antaa täyteen ilman minkäänlaisia kokemuksia (tai ne tulevat joskus myöhemmin).” Entä yhtyykö Saarnivaara Christensonin ohjeeseen (s. 94): Sitä, että seurakunnassa kaikki puhuvat kielillä yhtäaikaan ääneen, ei *suositella* (tässä kursivoitu)?
- 41 Esim. Christenson (s. 93): ”Seurakunnassa, jossa Kristusta ei esitetä vain Jumalan Karitsana, joka pois ottaa pois maailman synnin, vaan myös Pyhällä Hengellä Kastajana, meidän olisi odotettava [myös] kokemusta kielilläpuhumisesta.”
- 42 Kielilläpuhumista koskevasta osuudesta valtaosa on suoria lainauksia Tapio Nousiainen kirjasta Palava pensas (1971), josta Martti E. Miettinen antoi murskaavan arvion (UT 19.1.1972), ja kahdesta Larry Christensonin teoksesta.
- 43 Koch 1966; 1978, 165 (Internet)
- 44 Sivun 114 alaviite
- 45 Carl Fr. Wislöff (1980) puolestaan pitää luterilaisuuden ja karismaattisen liikkeen yhdistämistä mahdottomana. Ks. myös Teigen 1972, 23–29.
- 46 Yhteiskristillinen evankelioimistyon kongressi 31.7.–4.8.1973 (UT 8.8., 15.8., 22.8.1973)
- 47 Martti E. Miettinen UT:n johtokunnalle 27.5.1974 (UTA). Helluntailainen David du Plessis kuului karismaattisen liikkeen johtomiehiin. Hänellä oli läheiset suhteet katoliseen kirkkoon ja KMN:oon.
- 48 Uuras Saarnivaara Eelis Gulinille 12.2.1948, ks. Ari Auranen, Lestadiolais-uuspietistinen konservatiiviteologi, Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys 2008, 129. Latter Rain -liikkeestä, ks. http://en.wikipedia.org/wiki/Latter_Rain_%28post%E2%80%93World_War_II_movement%29.
- 49 Heino 1980, 113; Löytty 2004, 102
- 50 Matti Väisänen Olli Valtoselle 30.9.1976
- 51 Löytty 2004, 68; Pennanen 1981, 42–43; Erkki Pennasen haastattelu (UT 30.8.1978)
- 52 Avoimesti 3/9.6.1978. Kirjeessään Hannu Väliaholle 30.11.2011 Matti Väisänen täsmensi suhtautumistaan kaatumisiin: ”Mitä HUK:ssa ja jo sitä ennen Suomeen rantautuneessa karismaattisuudessa esiintyneisiin kaatumisiin tulee, olen todennut julkisesti alusta saakka, että mielestäni kysymyksessä on lähinnä joukkosuggestion piiriin kuuluva ilmiö eikä Pyhän Hengen aikaan saama vaikutus. Käsitykseni mukaan ko. ilmiön selvittäminen selittyy paremmin psykologisen kuin eksegeettis-dogmaattis-kirkkohistoriallisen teologisen tutkimuksen avulla.”
- 53 Hannu Väliahon muistiinpanot (HVA/UT)
- 54 UT 30.11. ja 7.12.1977
- 55 UT 28.12.1977. Hannu Väliahon muistiinpanoista: SYKR/Lähetysnuoret on johdattanut Kainuun nuoria helluntailaisuuteen.
- 56 UT 9.3. ja 18.5.1977. Jälkimmäisen kokouksen selostuksen ingressissä esitellään hyvin myönteisessä hengessä karismaattiseen liikkeeseen liittyvää kokemusekumeniaa, jolla ei ole opillista pohjaa.
- 57 UT 22.2.1978
- 58 Löytty 2004, 51
- 59 Kirjeessään Hannu Väliaholle 30.11.2011 Matti Väisänen perusteli osallistumistaan työntekijäkokouksiin seuraavasti: ”HUK:n työ kirkossamme alkoi melko vauhdikkaasti. Mikkelin ja Tampereen kokousten aikoihin HUK ei ollut vielä tuottanut juuri mitään teologista materiaalia, joten näin osallistumisen Mikkelin ja Tampereen kokouksiin mahdollisuudeksi tutkailla, mistä HUK-liikehdinnässä on kysymys. Koin HUK-liikkeeseen tutustumisen KL:n johtamista ajatellen suorastaan velvollisuudekseni, sillä KL kohtasi kotimaisessa työssään HUK-liikkeen haasteen varsin laajasti eri puolilla Suomea.”
- 60 Kirjeessään Hannu Väliaholle 30.11.2011 Matti Väisänen kertoi jäsenyydestään HUK:n järjestelytoimikunnassa: ”HUK pyrki saamaan mahdollisimman laajat piirit toimintaan mukaan. Niinpä se halusi nimetä mm. kirkkomme hengellisistä liikkeistä henkilöitä vastuutehtäviin. Minun nimeämistäni

järjestelytoimikuntaan ei minulta edes kysytty. Siksi en myöskään osallistunut yhteenkään järjestelytoimikunnan kokoukseen.”

61 UT 14.3.1979

62 Eino J. Honkasen arkistossa olevassa ohjelmalehtisessä on kynällä tehty lisämerkintä: kuohuntailmiöitä. (Honkasen arkisto on Ryttylässä.)

63 UT 28.3.1979; MS 6/1979, pääkirjoitus

64 Nauhoituksen perusteella laadittu saarnan osan tiivistelmä (HVA/SEKL).

65 UT 5.9., 19.9., 26.9.1979; Löytty 2004, 71

66 UT 19.9.1979

67 UT 26.9.1979

68 Avoimesti 2/30.5.1980

69 Ks. myös Väisänen 2001, 346.

70 Väisänen kritiikki UT:tä kohtaan tulee tarkemmin (joskin epäsuorasti) esille hänen alustuksessaan UT:n päätoimittajakysymyksestä 14.3.1984, kohta 2.2 (UTA). Väisänen teesistä 4: ”Flirttailu vapaitten suuntien ja liberaalien kanssa olisi hengellistä ’haureutta’ ja tuhoaisi lehden.” (HVA/UT)

71 Tapola 2010, 58–61; Löytty 2004, 68. Yhteysaktiot syntyivät Hämeen KL:n piirisihteerin Arvo Silventoisen aloitteesta. Keskeinen puhuja yhteysaktioissa oli Denis Clark, joka opetti helluntailaista henkikasteoppia (tosin ilman kielilläpuhumista), ks. www.saarnaindexi.net (raamattutunti Seurakunnan arvovalta 2 Kouvolan yhteysaktiossa 11.11.1975).

72 UT 18.5.1983

73 UT 25.5.1983. Pääkirjoitus on Juha Väliahon laatima (Juha Väliahon tiedonanto 8.10.2011)

74 UT 4.4.1984

75 Vrt. em. Erkki Pennasen haastattelu (UT 30.8.1978).

76 Anssi Simojoen sähköpostiviesti Hannu Väliaholle 15.9.2011

77 UT 3.8.1983

78 UT 28.10.1981, pääkirjoitus; Pöyhönen: UT 15.9.1982 Yhteiskristillisyydestä kristittyjen yhteyteen; Juha Väliaho: Avoimesti 3/1.12.1982 Mitä karismaattisuus oikein on?

79 Avoimesti 1/5.3.1980

80 Avoimesti 2/30.5.1980

81 Pääkirjoitus: UT 27.10.1982 Radikaalin karismaattisuuden vaara

82 UT 15.12.1982

83 UT 19.1.1983

84 Ks. Wislöff 1982

85 Ks. Paavo Hiltunen, Siunauksia syvyydestä, Päivä 1983. <http://www.kristitynfoorumi.fi/siunauksiasyvyys.htm> (sen mukaan riivaajaliikkehinnässä oli mukana myös Ulla-Christina Sjöman, joka oli keskeinen vaikuttaja karismaattisessa liikkeessä). Ks. myös Paavo Hiltusen anteeksipyyntö (UT 2.11.1983).

86 Pääkirjoitus: UT 11.1.1984 Suomen Siion opintuulissa. Ks. myös Wislöff 1982.

87 Toivo Viitanen Matti Väisäselle 29.10.1980 (SEKLA)

88 HVA/Uudenmaan KL/Menestysteologiaa Tuusulassa.

89 UT 4.10.1978; MS 7/1979; Löytty 2004, 53–58.

90 UT 14.3.1979; Löytty 2004, 71; Heino 1979a, 21

91 UT 19.9., 26.9.1979; Löytty 2004, 71

92 UT 3.10.1979 (ilmoitus); Löytty 2004, 71

93 UT 31.10.1979

94 Löytty 2004, 58–64

95 Näin esim. Saarnivaara 1974, 64–67, 115–116 (viitaten Muromaan, Madseniin, Melleriin ja Juha Väliahoon)

96 Heino 1979b, 4; 1980, 109, 111, 115; Meller 1972, 54–55

97 Löytty 2004, 83, 16, 26, 131

98 Pennanen 1981, 28, 29, 75

99 Saarnivaara 1974, 68, 117–118, 75

100 Valtonen 1980, 23, 25, 74, 77

101 UT 10.12.1980

102 Valtonen 1994, 23–25

103 Harper 1971b, 26–27, 74–75

- 104 Harry 1971, 27, 56, 78; Nousiainen 1971,121; Harryn puheet Joutjärven seurakunnan karismaattisilla päivillä pääsiäisenä 1976 (nauhoituksen perusteella laadittu yhteenveto, HVA/SEKL/Erillisaiheet/Mikko Aallon valintaprosessi); Pennanen 1981, 28
 105 Väisäsen lähteenä on Christenson 1979, 46–51.
 106 UT 10.11.1982
 107 UT 8.12.1982
 108 UT 5.1.1983
 109 Antti Isännäinen Matti Väisäselle 18.3.1983 (SEKLA)

Lähteet

- Cristenson, Larry* (1979) Luterilaisena karismaattisessa uudistuksessa. Karas-Sana
Harper, Michael (1971a). Niin kuin alussa. Ristin Voitto
 – (1971b) Kukaan ei arvaa. Ristin Voitto
 – (1972) Saitteko Pyhän Hengen? Ristin Voitto
Harry, Michael (1971). Te saatte voiman. Päivä
Heino, Harri (1979a). Karismaattinen liike Suomessa. Julkaisematon käsikirjoitus (SEKLA, työntekijäseminaarin 24.–26.5.1979 yhteydessä)
 – (1979b). Taustatietoa karismaattisesta uudistusliikkeestä. Teoksessa Karismaattinen uudistus ja kirkot Suomessa tänään, 1–9
 – (1979c). Karismaattinen uudistus ja kirkkojen välinen yhteys. Teoksessa Karismaattinen uudistus ja kirkot Suomessa tänään, 10–21
 – (1980). Karismaattinen uudistus tutkijan näkökulmasta. Teoksessa Valtonen 1980, 108–117
 – (1981). Karismaattinen liike. Teoksessa Nils G. Holm, Kirsti Suolinna ja Tore Ahlbäck (toim.), Aktuelle religiösa rörelser i Finland – Ajankohtaisia uskonnollisia liikkeitä Suomessa, Åbo Akademi, 389–408
 – (1984). Mihin Suomi uskoo. WSOY
Junkkaala, Timo (1980). ”Yhteiskristillisuus” on muotia. Perusta 6/1980, 22–23
Karismaattinen uudistus ja kirkot Suomessa tänään (1979). Suomen ekumeeninen neuvosto ja Suomen kirkon seurakuntatoiminnan keskusliitto. Ekumeenisia asiakirjoja n:o XXIII
Koch, Kurt E. (1966). The Strife of Tongues. Kregel. <http://www.webrevival.net/en/books/tongues.html> (Speaking in Tongues?)
 – (1978). Occult ABC: Exposing Occult Practices and Ideologies. Kregel. <http://www.scribd.com/doc/8443943/Occult-ABC-Koch>
Lindgren, Juhani (”Korven poika”) (1974). KARISMA 73. Perusta 1/1974, 36–38
 – (1976). Karismaattisuus ja karismaattinen liike. Perusta 6/1976, 32–34
 – (1994). Kristittyjen yhteys, karismaattinen yhteys, kirkkojen ykseys. Herää Valvomaan 9/1994, 400–404
Line, Carsten (1970). Henkikaste ja Hengen täyteys. Uusi Tie. (Toinen painos 1972)
Luoto, Valtter (1979). Helluntaiherätyksen edustajan puheenvuoro. Teoksessa Karismaattinen uudistus ja kirkot Suomessa tänään, 27–32
Löytty, Seppo (2004). Hengen uudistus – Karismaattinen herätys Suomessa. fabri
Madsen, Poul (1961). Pyhän Hengen olemus ja työ. Kolmas painos. Kuva ja Sana
Meller, Leo (1972). Hengen vallankumous. Kuva ja Sana
Muroma, Urho (1929). Salattu elämä Herrassa. WSOY. (Toinen, uudistettu painos Uusi Tie 1972)
Nousiainen, Tapio (1971). Palava pensas. Päivä
Pennanen, Erkki (1981). Avoimesti. Karas-Sana
Rasmussen, Nils Ove (1972). Karismaattinen liike – uusi helluntaiko? Uusi Tie
Saarnivaara, Uuras (1974). Aalto on jo liikkeellä. Ev.lut. Herätysseura
Tapola, Jarmo (toim.) (2010). Kun kutsumus valloittaa. Arvo Silventoinen Hämeen Ev.lut. Kansanlähetyksen toiminnanjohtajana 1968–1988. Omakustanne
Teigen, Erling T. The Baptism of the Holy Spirit, Speaking in Tongues and the New Testament Witness, Lutheran Synod Quarterly, Volume XII, Nos 3 & 4, Spring-Summer 1972, 1–61 <http://www.blts.edu/wp-content/uploads/lsg/12-34.pdf>
Valtonen, Olli (1980). Rakkaus yllätti minut – välähdyksiä karismaattisesta liikkeestä. Karas-Sana
 – (1994). Tuulet tulevat. Rukous-kustannus
Wislöff, Carl Fr. (1971). The Charismatic Movement. Lutherans Alert 1971, 8–10

– (1982). Ristinteologia ja kunnianteologia. Perusta 5/1982, 3–13
Väisänen, Matti (2001). Pyhä kaste kirkossa. Suomen Luther-säätiö
Väliaho, Juha (1972). Pyhän Hengen täyttämä elämä. Moniste (SEKL)

Hannu Väliaho 14.8.2019: Kommentti Matti Väisäsen kirjeeseen 30.11.2011

Kun Matti Väisänen toteaa kirjeensä 30.11.2011 kohdassa 3, että ”en ... osallistunut yhteenkään [HUK:n] järjestelytoimikunnan kokoukseen” (viite 60), hän muistaa väärin. Hallussaan olevan Hengen uudistusta koskevan aineiston mukaan hän oli melko tiiviisti mukana HUK:n toiminnassa: Hän osallistui ainakin neljään järjestelytoimikunnan/työryhmän kokoukseen ja hänet valittiin Lahden tilaisuuksien (14.–16.3.1980) ohjelmaa valmistelevaan työryhmään.